MARS *et* HISTORIA

23e Jaargang nummer 5 - september/oktober 1989

ORGAAN
van de Nederlandse Vereniging ter beoefening van de Militaire Historie. Opgericht 20 augustus 1966. Verschijnt 6 x per jaar.

Beschermheer: Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden.

SAMENSTELLING VAN HET BESTUUR:
Voorzitter: H. Muller, **Vice-Voorzitter:** F.J. van Lier, **1e Secretaris:** Mevr. P.H.Th. Dumon, **Penningmeester:** drs. J.A. Bom, **2e Secretaris:** E.W. van Popta, **Leden:** Jhr.Mr. D.J.H.N. den Beer Poortugael, J. van den Berg, B.C. Cats, H.F. Fabri, C.N. Nicolas, Mr. Ch.L.M. Schaepman.

ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR:
Voorzitter: Willem III-laan 14, 4835 LB Breda, tel.: 076-653239. **Vice-Voorzitter:** Herenstraat 9, 4116 BK Buren. **Secretaris:** Aart van der Leeuwlaan 56, 2624 LD Delft, tel.: 015-567564. **Penningmeester:** Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar, tel.: 01751-18624. De contributie bedraagt per jaar min. **f 35,00**, te storten op rek.nr. 65.82.12.125 van de Nederlandsche Middenstandsbank te Wassenaar, t.n.v. de Nederlandse Vereniging van Militaire Historie of op giro **29 40 790** van de N.V.M.H. te Wassenaar.
SAMENSTELLING REDAKTIECOMMISSIE: J. van den Berg, H.F. Fabri, E.W. van Popta.
Redaktie-adres: Mgr. Bekkerslaan 151, 2286 CE Rijswijk (Z.H.), tel.: 070-937425.

Ledenadministratie: EW. van Popta, Mgr. Bekkerslaan 151, 2286 CE Rijswijk (Z.H.), tel.: 070-937425.

AFDELINGSCORRESPONDENTEN:

(1) 'KRIJGSGESCHIEDENIS, KORPSGESCHIEDENIS KL' vóór 1813 olv drs. J.P.C.M. van Hoof, Smaragdhorst 185, 2592 RJ 's-Gravenhage, 070-855821
ná 1813 olv E.H. Brongers, Rhodestraat 20, 6363 AZ Wijnandsrade (gem. Nuth) 045-242962

(2) 'TRADITIES EN CEREMONIEEL' olv P. van der Burg, Hoofdstraat 94, 3972 LC Driebergen 03438-17588

(3) 'UNIFORMKUNDE' olv F.A.Th. Smits jr., Wilgendreef 289, 2272 ET Voorburg 070-873961
M. Talens, Salomonszegel 115, 7322 ET Apeldoorn 055-661706

(4) 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHEIDINGEN' olv H.G. Meyer, Vollenbergstraat 6, 5801 RP Venray 04780-82992
B.W. Wagenaar, Händelstraat 18, 1901 VA Castricum 02518-53084

(5) 'MILITAIRE EMBLEMEN' olv. B.C. Cats, Claudiagaarde 72, 1403 JR Bussum 02159-13563
C. van Ekeris, Anslostraat 183, 2533 KD 's-Gravenhage 070-886566

(6) 'WAPENS EN MUNITIE' olv J. Lenselink, Oxfordlaan 49, 2314 EB Leiden 071-894012

(7) 'MILITAIRE MUZIEK' olv mr. R.A. Schimmel, de Mildestraat 57, 2596 SW 's-Gravenhage 070-246568

(8) 'OVERZEESE VERSTERKINGSWERKEN MET NEDERLANDSE HISTORIE' olv A.F. Lancker, Beilerstraat 89, 9401 PE Assen 05920-18081

(9) 'MARITIEME GESCHIEDENIS' olv M.K. Zaagman. Ds. Van den Boschlaan 225, 2286 PH Rijswijk (Z.H.) 070-946539

(10) 'NAPOLEONTICA' olv Joh. Schaede, Wouwermanstraat 31 III, 1071 LW Amsterdam 020-6624311

(11) 'TWEEDE WERELDOORLOG' olv J.H. Berlemon, J.F. Kennedylaan 70, 2324 EX Leiden 071-315737

(12) 'MILITAIRE EN CIVIELE MINIATUURFIGUREN' olv. C. Frazer, Saffraanplein 1, 1314 HJ Almere 03240-42868

(13) 'VAANDELS EN STANDAARDEN' olv Kl. Sierksma. 'Nij Midgaard', Woelwijk 1, 9255 KE Tytsjerk 05118-2524

(14) 'EERSTE WERELDOORLOG' olv dr. F. Snapper, Burg. Patijnlaan 136, 2585 BM 's-Gravenhage

(15) 'KONINKLIJKE MARINE' olv. B.E. Stuit, Middelzand 2711, 1788 CM Den Helder 02230-44649

(16) 'MILITAIRE GENEALOGIE' olv G. van Zuijdam, Dennenlaan 12, 7313 AM Apeldoorn 055-553839

(17) 'MILITAIRE FOLKLORE' olv F.W. van Steen, Lion Cachetstraat 2, 3851 ZE Ermelo 03417-51983

(18) 'MILITAIRE VOERTUIGEN EN TANKS' olv M.C. van der Hoog, Surinamestraat 40, 2585 GK 's-Gravenhage 070-634391
J. Bloemendaal, Scheldelaan 10, 2105 XG Heemstede 023-291324
W. den Dunnen, Hendrik Hamelstraat 58, 2595 VM 's-Gravenhage 070-834659

(19) 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT' olv J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda 01820-34283
Dr. P.C. Boer, Waterklaver 2, 2804 PN Gouda 01820-35332

(20) 'KNIL' olv. C.A. Heshusius, Van Alkemadelaan 350, flat 316, 2597 AS 's-Gravenhage 070-248495

(21) 'MILITAIRE BIBLIOGRAFIE TIJDSCHRIFTEN' olv Drs. M.J. Lohnstein, Vondellaan 15, 6881 MC Velp 085-618696

(22) 'MILITAIRE GEDENKTEKENS EN MONUMENTEN' olv. drs. J.A. Bom, Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar 01751-18624
J. Albarda, Lindenheuvel 12A, 1217 JX Hilversum 035-46815

(23) 'KORPS MARINIERS' olv drs. J. Nuis, Graaf Willem de Oudelaan 187, 1412 AS Naarden 02159-46037

★

Reeds verschenen nummers kunt U, zolang de voorraad strekt, aanvragen bij de heer J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda.
Losse nummers, inclusief portokosten *f* 6,75, over te maken aan de penningmeester. Het vierde Lustrumnummer (nr. 5/86): *f* 12,50, inclusief portokosten.

MARS *et* HISTORIA

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K.B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremoniëel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire en semi-militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

INHOUD

H. Ringoir †: Het Garderegiment Jagers
C. Blijleven: De eerste pantserwagens van de Koninklijke Landmacht
C. Blijleven: Sherman middelzware tank (aanvulling)
C.A. Heshusius: Uit het dagboek van luitenant Donck (XL)
A.H. Meijers: Geschiedenis van Canloan
Verslag van de najaarsexcursie naar Den Oever en Kornwerderzand op woensdag 27 september 1989, door P.H.Th. Dumon
Boekbesprekingen
Bestuursmededelingen

In verband met drukke werkzaamheden alsmede vakantie dit keer geen Militariade. In het volgende nummer zijn we weer present.

11 november a.s.
Jaarvergadering - en nog veel meer - in het Militaire Luchtvaart Museum te Soesterberg. Zie juli/augustusnummer.
De inschrijfdatum is verlengd tot 5 november.
KOMT U OOK??

Envelop nummer vier in de serie 'Nederlandse schilders van militaire taferelen' is uit.
Deze enveloppe, gewijd aan de schilder A.M. Luyt, is weer bijzonder fraai.
Kocht U hem nog niet? Snel doen, U steunt er onze vereniging mee!

Op de voorkant:
In dit nummer de veertigste aflevering 'Uit het dagboek van luitenant Donck', door C.A. Heshusius.

H. RINGOIR †

HET GARDEREGIMENT JAGERS

Seneffe 1674
Namen 1695
Ramillies 1706
Oudenaarde 1708
Malplaquet 1709
Sambre 1794
Noord-Holland 1799
TIENDAAGSCHE VELDTOCHT 1831
OCKENBURG 1940
WEST-JAVA 1946-1949
OOST-JAVA 1947-1949.

CHRONOLOGIE VAN HET GARDEREGIMENT JAGERS

Hoewel sedert 1784 jageronderdelen deeluitmaakten van achtereenvolgens het Staatse Leger (tot 1795), het Bataafse Leger (tot 1806), het Koninklijk Hollandse Leger (tot 1810) en sedert 1829 van de Koninklijke Landmacht, waren deze van 1793 tot 1795, van 1805 tot 1810, van 1840 tot 1843, van 1913 tot 1950 en daarna weer sedert 1953 verenigd in een regiment of afdeling.
Daarom wordt 7 juli 1829 als oprichtingsdag van het regiment aangemerkt, omdat toen twee bataljons jagers werden opgericht, die sindsdien steeds tot de Koninklijke Landmacht hebben behoord.
De drie stambataljons van het regiment, waaruit tussen 1938 en 1950 in totaal acht batalions zijn voortgekomen, zijn duidelijk de voortzetting van onderdelen, die respektievelijk in 1665, 1784 en 1794 werden opgericht en hebben deelgenomen aan talrijke krijgsverrichtingen.

HET EERSTE STAMBATALJON

22 08 1665
Oprichting van het REGIMENT VAN DE KOLONEL LOUIS DE AQUILA.

11 08 1674 Neemt als REGIMENT VAN DE KOLONEL HENDRIK TORCK deel aan de slag bij SENEFFE, waarbij de regimentscommandant sneuvelt.

2 07 1695 Neemt als REGIMENT VAN DE KOLONEL DANIëL MAXIMILIAAN HERTAING VAN MARQUETTE deel aan het beleg van NAMEN, dat eindigt met de bestorming en inname van deze vesting op 4 augustus 1695.

23 05 1706 Neemt als REGIMENT VAN DE GENERAAL-MAJOOR JOHAN WERNER BARON VAN PALLANDT deel aan de veldslag bij RAMILLIES, op

11 07 1708 aan de veldslag bij OUDENAARDE en op

11 09 1709 als REGIMENT VAN DE LUITENANT-GENERAAL VAN PALLANDT aan de veldslag bij MALPLAQUET waar de luitenant-kolonel ERLAND BERN-

HARD VAN STEENHOUWER en de majoor PIERRE BLONDEL dodelijk gewond raken.
De kolonel-commandant JOHAN ADOLF BARON VAN DORTH (die in 1741 opvolgt als regimentscommandant), 5 kapiteins, 4 luitenants, 4 vaandrigs 5 sergeanten en 142 soldaten worden gewond, 1 luitenant, 1 vaandrig, 2 sergeanten en 47 soldaten sneuvelen. (Het regiment telde ongeveer 700 officieren, onderofficieren en soldaten).

24 11 1715 Het Regiment van de luitenant-generaal Johan Werner Baron van Pallandt gaat onder de kolonel-commandant Johan Adolf Baron van Dorth te Oostende scheep met bestemming Hull. Tijdens de stormachtige overtocht slaat het transportschip lek en 2 sergeanten, 5 soldaten, 2 vrouwen en 3 kinderen verdrinken. De overlevenden worden door H.M.S. 'Tiger' te Harwich aan land gezet.

4 12 1715 Het regiment gaat van Harwich naar Edinburgh.

1 01 1716 Na een moeilijke tocht door sneeuw en ijzel wordt Schotland bereikt. De opstand onder prins Bonnie Charlie is dan al onderdrukt. In het General Service Museum in het Kasteel van Edinburgh worden twee grenadiersmutsen bewaard, die afkomstig zijn van het regiment (kenbaar aan het wapen van Utrecht en het monogram J.W.B.V.P.). In hetzelfde jaar keert het regiment terug naar het vasteland en komt in Namen in garnizoen.

2 03 1752 Wordt als REGIMENT VAN DE GENERAAL-MAJOOR JACQUES ELIE DE MALEPRADE ingelijfd bij het REGIMENT VAN DE LUITENANT-GENERAAL WILLEM BENJAMIN DE GUY en vormt daarvan het 2e Bataljon.

12 01 1755 Bij het overlijden van de luitenant-generaal de Guy volgt de generaal-majoor de Maleprade hem op als regimentscommandant en verwisdelen het 1e en 2e Bataljon van nummer. Het oorspronkelijke REGIMENT VAN AQUILA is dan tot 1774 het 1e BATALON VAN HET REGIMENT VAN DE LUITENANT-GENERAAL JACQUES ELIE DE MALEPRADE Nr 11. Doordat de bataljons in 1782 en 1784 weer van nummer verwisselen, wordt op

17 04 1793 het 2e BATALJON VAN HET VAN DE KOLONEL KAREL GRAAF VAN DAM Nr 11 verdoopt tot 2e BATALJON VAN HET REGIMENT JAGERS VAN DE KOLONEL CHRISTIAAN RIJNHOLD GRAAF VAN BYLANDT.

16 06 1794 Neemt onder de luitenant-kolonel WILIEM WINTER deel aan de slag aan de SAMBRE, de laatste grote overwinning van het Staatse Leger.

8 07 1795 Bij de reorganisatie van het Staatse leger tot het Bataafse Leger worden uit het 2e Bataljon van het Regiment Jagers het 2e en 3e BATALJON JAGERS (buiten regimentsverband) gevormd.

27 08 1799 Deze bataljons nemen respektievelijk onder de luitenant-kolonels DAVID HENDRIK CHASSE en TIELEMAN EVERT HOYNCK VAN PAPENDRECHT deel aan de veldtocht in NOORD-HOLLAND, die op 18 oktober 1799 eindigt met de ontruiming van ons land door de Engelse en Russische

troepen

11 06 1805 De vier bataljons jagers worden verenigd in twee regimenten lichte infanterie, elk met twee bataljons. Commandanten van het 1e en 2e REGIMENT LICHTE INFANTERIE worden de kolonels CHASSE en HOYNCK VAN PAPENDRECHT.
Het 2e BATALJON JAGERS wordt 2e BATALJON VAN 1e REGIMENT LICHTE INFANTERIE onder de luitenant-kolonel JAN DEMOULIN.
Het 3e BATALJON JAGERS wordt 1e BATALJON VAN 2e REGIMENT LICHTE INFANTERIE onder luitenant-kolonel GEORGE BUSMAN, die spoedig wordt opgevolgd door FREDERIK HENDRIK WAGNER.

18 07 1806 1e en 2e REGIMENT LICHTE INFANTERIE worden verdoopt tot 1e en 2e REGIMENT JAGERS.

17 09 1806 Daar KONING LODEWIJK het plan heeft opgevat een regiment jagers op te richten bij Zijn garde en dat daarom 1e REGIMENT JAGERS zou heten (George Busman zou als kolonel het bevel voeren), moeten de bestaande regimenten jagers een nummer opschuiven. 1e en 2e REGIMENT JAGERS worden zo 2e en 3e REGIMENT JAGERS.

1 03 1807 Het 2e REGIMENT JAGERS, waarvan de commandant (Chassé) op 6 oktober 1806 al bevorderd is tot generaal-majoor, wordt gevoegd bij het 3e REGIMENT JAGERS, dat sedert 26 oktober 1806 gecommandeerd wordt door de kolonel FREDERIK HENDRIK KUHLEWEIN en dat uit drie bataljons gaat bestaan. Hierom wordt het 1e BATALJON VAN 3e REGIMENT JAGERS (het 3e Bataljon Jagers van 1795) vernummerd tot 2e BATALJON VAN 3e REGIMENT JAGERS. Het 2e BATALJON VAN 2e REGIMENT JAGERS (2e Bataljon Jagers van 1795) wordt hierbij ingelijfd.

28 08 1809 Daar het plan van een nieuw 1e REGIMENT JAGERS voorgoed van de baan is (het regiment dat nooit het nummer 1 heeft gehad, wordt als 3e Bataljon gevoegd bij het Regiment Grenadiers van de Garde) kan het (enige) 3e REGIMENT JAGERS vernummerd worden tot 1e REGIMENT JAGERS. De kolonel Kühlewein is in 1808 al opgevolgd door de kolonel GIJSBERT MAARTEN CORT HEYLIGERS, die evenals Chassé later in de Koninklijke Landmacht generaal der infanterie wordt.

18 08 1810 Bij de inlijving van ons land bij Frankrijk, wordt het Koninklijke Hollandse Leger ingelijfd bij het Keizerlijke Franse Leger. Het 1eo REGIMENT JAGERS gaat als 33e REGIMENT D'INFANTERIE LEGERE (onder de franse kolonel HENRI JEAN BAPTISTE MARQUIS DE MARQUERIE) over in franse dienst. Het 2e Bataljon houdt een nederlandse commandant (WIJBRANDUS ADRIAAN DE JONGH).

17 11 1812 Het 33e REGIMENT D'INFANTERIE LEGERE gaat strijdend onder bij Krasnoë en wordt op 12 mei 1814 na de troonsafstand van Keizer Napoleon, in Frankrijk opgeheven.

7 07 1829 Oprichting van het 2e BATALJON JAGERS onder de luitenant-kolonel JONKHEER J.N. EVERTS.

23 09 1830 Het Bataljon rukt met andere troepen door de Leuvensche Poort Brussel binnen, marcheert over de Boulevard van Leuven en de Boulevard van Waterloo tot de Namensche Poort. Als de bezetting van Brussel drie dagen later wordt opgeheven zijn één vice-korporaal(jager 1e klasse) en vijf jagers gesneuveld.

2 08 1831 Het Bataljon neemt in de 2e Brigade (generaal-majoor H.T.D. DE FAVAUGE) van de 1e Divisie (luitenant-generaal J.BARON VAN GEEN) deel aan de TIENDAAGSE VELDTOCHT in België. Hierbij sneuvelen op 12 augustus vier jagers nabij Leuven.

8 09 1840 De twee bataljons jagers worden verenigd in de AFDELING JAGERS onder de luitenant-kolonel, later kolonel K.A.Goëtz. De luitenant-kolonel G.J.J. ROCHELL en daarna de majoor B.VAN DEN BOSCH en W. WORTMAN (beide Ridder militaire Willemsorde 4e klasse) commanderen achtereenvolgens het 2e BATALJON VAN DE AFDELING JAGERS.

6 03 1841 AFDELING JAGERS verdoopt tot REGIMENT JAGERS.

15 10 1843 Het REGIMENT JAGERS wordt ontbonden. Het 2e Bataljon wordt verdoopt tot 4e Bataljon (Jagers) van REGIMENT GRENADIERS EN JAGERS. De majoor WORTHAN blijft bataljonscommandant tot 1848.

14 02 1881 Door de oprichting van een 3e (Reserve) BATALJON (Grenadiers) moeten de Jagerbataljons een nummer opschuiven. Het 4e Bataljon (jagers) wordt dan 5e BATALJON (Jagers) VAN REGIMENT GRENADIERS EN JAGERS.

21 09 1893 Koningin WILHELMINA reikt op het Malieveld te 's Gravenhage een vaandel uit aan het REGIMENT GRENADIERS EN JAGERS.

7 08 1896 Bij koninklijk besluit Nr 41 wordt aan dit vaandel het opschrift TIENDAAGSCHE VELDTOCHT 1831 toegekend.

10 02 1904 Het 3e (Reserve) BATALJON (Grenadiers) VAN REGIMENT GRENADIERS EN JAGERS wordt 4e BATALJON VAN 10e REGIMENT INFANTERIE (en daardoor stamonderdeel van het huidige REGIMENT INFANTERIE CHASSE). Hierdoor moeten de Jagerbataljons weer vernummerd worden. Ze schuiven echter niet een nummer terug, maar het 5e BATALJON (jagers) wordt vernummerd tot 3e BATALJON (jagers) VAN REGIMENT GRRNADIERS EN JAGERS. HIERDOOR ZIJN HET 1e en 2e STAMBATALJON IN 1913 VAN NUMMER VERWISSELD.

1 04 1913 De twee jagerbataljons worden herenigd in het REGIMENT JAGERS onder de luitenant-kolonel JONKHEER L.M.A.VON SCHMID
Het 3e BATALJON (jagers) VAN REGIMENT GRENADIERS EN JAGERS wordt 1e BATALJON VAN REGIMENT JAGERS onder majoor H.W.L. HOFDIJK.

3 11 1913 aan REGIMENT JAGERS wordt het vaandelopschrift TIENDAAGSCHE VELDTOCHT 1831 verleend (zie 1896).

17 11 1913 Koningin WILHELMINA reikt op het Malieveld te 's Gravenhage een vaandel uit aan het REGIMENT JAGERS.

1 08 1914 Bij de mobilisatie van de Koninklijke Landmacht wordt uit personeel dat bij het 1e Bataljon is opgeleid het 36e LANDWEERBATALJON JAGERS gevormd dat gecommandeerd wordt door de luitenant-kolonel J.C.C. NIJLAND en in 1918 gedemobiliseerd wordt.

26 05 1922 Alle bataljons worden mobilisabel. Het REGIMENT JAGERS bestaat daarna uit een Staf (waarbij het Mobilisatiebureau) en drie School compagnieën, waarbij het dienstplichtig personeel wordt opgeleid voor alle onderdelen die in geval van mobilisatie door het regiment gevormd worden.

1 04 1938 Door vergroting van de lichtingen en verlenging van de diensttijd worden bij de regimenten vredesbataljons opgericht. Het zo gevormde 1e BATALJON VAN REGIMENT JAGERS wordt bij mobilisatie van 1939 verdoopt tot DEPOTBATALJON JAGERS en ingedeeld bij het 1e Infanteriedepot. Commandanten waren de majoors B. BRINKMAN en tot 1940 M.B. BRELIMER. Bij het begin van de duitse aanval werden bij het bombardement op Kamp Waalsdorp acht jagers gedood.

28 08 1939 Bij mobilisatie wordt het 1e Bataljon weer onder de wapenen geroepen. Het neemt onder de majoor M.OOSTERS deel aan de herovering van het vliegveld OCKENBURG waarbij 1 kapitein, 5 sergeanten, 1 korporaal en 19 jagers sneuvelen.
Evenals in 1914 werden in 1939 uit de oude lichtingen van de bataljons reserve-bataljons gevormd, die in regimenten verenigd werden. Zo kwam uit het 1e Bataljon van Regiment Jagers het 1e BATALJON VAN 24e REGIMENT INFANTERIE voort, dat bestond uit jagers die eerst een mobilisatiebestemming hadden gehad in het 1e Bataljon, maar door jongere lichtingen waren vervangen. Het bataljon nam onder de kapitein W.H. BUCKERT deel aan de strijd op de GREBBEBERG, waarbij 1 luitenant, 3 sergeanten, 5 korporaals en 16 jagers sneuvelden.

14 05 1940 Bij de capitulatie van de Koninklijke Landmacht worden alle bataljons ontbonden.

1 01 1945 1e BATALJON VAN REGIMENT JAGERS heropgericht. Het gaat 23 oktober 1945 via Engeland en Malakka naar Indonesië waar het tot mei 1948 dient op WEST-JAVA en rond PADANG. Commandanten waren achtereenvolgens kapitein Mr.J.W.VAN DIJK, majoor A.KELDERMAN en de majoor van het Koninklijk Nederlands Indisch leger M.P.A. DEN OUDEN, die later luitenant-kolonel der grenadiers werd en op 12 februari 1951 als commandant van het Nederlands Detachement Verenigde Naties bij Hoensong (Korea) sneuvelde. Op 14 mei 1951 werd hij posthuum Ridder der Militaire Willemsorde 4e klasse. Het Bataljon verloor in Indonesië 7 sergeanten, 1 korporaal, 5 Jagers 1e klasse en 22 jagers.

15 04 1946 Het REGIMENT JAGERS weer geformeerd onder de luitenant-kolonel JAN VAN SUCHTELEN. Het omvat een Staf en een Depot waarbij dienstplichtigen worden opgeleid voor de te vormen bataljons.

1 03 1947 Bij het Depot wordt het 4e BATALJON VAN REGIMENT JAGERS gevormd als voortzetting van het 1e BATALJON VAN 24e REGIMENT INFANTERIE. Het bataljon vertrekt 30 mei naar Indonesië waar bet tot 2 maart 1950 dient op OOST-JAVA, waarbij het 3 luitenants, 2 sergeanten, 4 korporaals, 7 jagers 1e klasse en 33 jagers verliest. De majoors A.K.W.A. VAN LIESHOUT, F.M. VERHAAR en B.A.M. DE PAAUW commandeerden achtereenvolgens het bataljon, dat na terugkeer in Nederland wordt opgeheven.

14 05 1947 De vooroorlogse regimentscommandant, kolonel H.D. SCHERPENHUYZEN draagt het regimentsvaandel over aan zijn opvolger, JONKHEER JAN VAN SUCHTELEN.

1 06 1948 REGIMENT JAGERS verdoopt tot GARDEREGIMENT JAGERS

13 07 1949 Bij koninklijk besluit wordt het GARDEREGIMENT JAGERS het vaandelopschrift OCKENBURG 1940 verleend.

1 07 1950 het GARDEREGIMENT JAGERS wordt weer opgenomen in bet GARDEREGIMENT GRENADIERS EN JAGERS (zie 1843 on 1913). De beide regimentsvaandels blijven ingebruik. De Jagerbataljons krijgen een nummer van drie cijfers en de naam GARDEBATALJON JAGERS.

1 05 1953 het GARDEREGIMENT JAGERS wordt weer een zelfstandig regiment. De eerste regimentscommandant is de majoor, later Luitenant-kolonel F.C.G. VON LINDHEIM.

12 07 1955 De Prins der Nederlanden reikt te Vught een nieuw vaandel uit aan het GARDEREGIMENT JAGERS.

1 05 1964 Door de opheffing van het Depot, dat steeds onder bevel van de regimentcommandant stond, wordt de commandant van het parate bataljon tevens regimentcommandant. Dit bataljon heette achtereenvolgens 412e GARDEBATALJON JAGERS, 12e GARDEBATALJON JAGERS en 12e PANTSERINFANTERIEBATALJON GARDEJAGERS.

16 12 1977 Bij koninklijk besluit worden aan het GARDEREGIMENT JAGERS de vaandelopschriften WEST-JAVA 1946 - 1949 en OOST-JAVA 1947 - 1949 toegekend.

HET TWEEDE STAMBATALJON

11 11 1784 oprichting van het KORPS JAGERS VAN HET LEGIOEN VAN FREDERIK JOHAN OTTO RIJNGRAAF VAN SALM in particuliere dienst van de Staten van Holland.

3 10 1787 de Rijngraaf wijkt uit naar Frankrijk. Het korps blijft in dienst onder de luitenant-kolonel CHRISTIAAN RIJNHOLD GRAAF VAN BYLANDT.

13 03 1789 Kolonel SALM, die tevens kolonel der mariniers was, wordt ontslagen en verbannen. Op 25 juli 1794 wordt hij door het revolutionaire bewind te Parijs (dat hij bewonderde) ter dood veroordeeld en geguillotineerd.

17 03 1793 Het korps wordt het 1e BATALJON VAN HET REGIMENT JAGERS VAN DE KOLONEL CHRISTIAAN RIJNHOLD GRAAF VAN BYLANDT

16 06 1794 neemt deel aan de slag aan de SAMBRE,

8 07 1795 wordt 1e BATALJON JAGERS

27 08 1799 neemt deel aan de veldtocht in NOORD-HOLLAND onder de luitenant-kolonel GEORGE WILLEM LUX, die sneuvelt en opgevolgd wordt door CHARLES ROUSEL.

Doorloopt evenals het 1e Stambataljon de volgende reorganisaties:

11 06 1805 1e BATALJON VAN 1e REGIMENT LICHTE INFANTERIE (onder luitenant-kolonel HENDRIK BASIL VAN BAERMEYER).

18 07 1806 1e BATALJON VAN 1e REGIMENT JAGERS (onder luitenant-kolonel JAN DEMOULIN).

17 09 1806 1e BATALJON VAN 2e REGIMENT JAGERS (idem).

1 03 1807 1e BATALJON VAN 3e REGIMENT JAGERS (onder luitenant-kolonel JUSTINUS THEODORUS COUCOURT).

28 08 1809 1e BATALJON VAN 1e REGIMENT JAGERS (idem).

18 08 1810 1er BATALJON DU 33me REGIMENT D'INFANTERTE LEGERE (onder de franse luitenant-kolonel LOUIS LA SERRE).

17 11 1812 gaat strijdend onder bij Krasnoë.

7 07 1829 1e BATALJON JAGERS opgericht onder de luitenant-kolonel W.H. BARON VAN HEERDT TOT EVERSBERG.

21 11 1830 Bij een gevecht met belgische vrijkorpson nabij Essen sneuvelt de sergeant-majoor SIMON KIEVITS.

2 08 1831 tot 12 08 1831 Het Bataljon neemt onder de kolonel W.H. BARON VAN HEERDT TOT EVERSBERG (Ridder Militaire Willemsorde 4e Klasse) in de 1e Brigade (generaal-majoor A.SCHUURMAN) van de 1e Divisie (luitenant-generaal J.BARON VAN GEEN) deel aan de TIENDAAGSE VELDTOCHT in België. Hierbij sneuvelen op 12 augustus, 4 jagers nabij Lubbeek.

8 09 1840 1e BATALJON VAN AFDELING JAGERS (onder luitenant-kolonel J.L. MADIOL (Ridder Militaire Willemsodde 4e klasse).

6 03 1841 1e BATALJON VAN REGIMENTJAGERS (onder luitenant-kolonel G.J. BUCHNER).

15 10 1843 3e BATALJON VAN REGIMENT GRENADIERS EN JAGERS (onder majoor JONKHEER M. VAN GEEN (Ridder Militaire Willemsorde 3e

klasse).

14 02 1881 4e BATALJON VAN REGIMENT GRENADIERS EN JAGERS (onder majoor JONKHEER F.F. VON MUHLEN) Zie 1e Stambataljon.

21 09 1893 zie 1e Stambataljon.

7 08 1896 Zie 1e Stambataljon.

1 04 1913 4e BATALJON (jagers) VAN REGIMENT GRENADIERS EN JAGERS wordt 2e BATALJON VAN REGIMENT JAGERS (onder majoor M.D.A. FORBES WELS).

1 08 1914 Het 47e LANDWEERBATALJON JAGERS wordt gevormd uit dienstplichtigen die zijn opgeleid bij het 2e BATALJON VAN REGIMENT JAGERS. Bataljonscommandant zijn tot 1915 luitenant-kolonel L.G.E.KALFSHOVEN, tot 1916 majoor G. VAN SWIGHEM, tot 1917 kapitein K.S.VAN HERK en tot de opheffing van het bataljon in 1918 de kapitein C.L. LEVOIR.

26 05 1922 Het 2e BATALJON VAN REGIMENT JAGERS wordt mobilisabel,

1 04 1938 Oprichting van het 2e (Vredes)BATALJON VAN REGIMENT JAGERS, dat in Tilburg in garnizoen komt, bij de mobilisatie van 1939 wordt verdoopt tot GRENSBATALJON JAGERS en onder de majoor P.J. HERES via Breda terugtrekt naar Zeeland, waarbij 3 jagers sneuvelen. Na de capitulatie trekt het bataljon terug op Calais, waar het ingescheept wordt op het Stoomschip PAVON. Bij het bombardement van dit schip sneuvelen 8 jagers.

28 08 1939 Bij de mobilisatie wordt het 2e BATALJON VAN REGIMENT JAGERS weer paraat onder majoor W. VAN DIJK neemt het in het Westland deel aan de strijd tegen duitse parachutisten. Hierbij sneuvelen 2 korporaals en 6 jagers.
Op overeenkomstige wijze als in 1914 het 47e Landweerbataljon jagers wordt het 2e BATALJON VAN 24e REGIMENT INFANTERIE gevormd uit dienstplichtigen die een mobilisatiebestemming hebben gehad bij het 2e BATALJON VAN REGIMENT JAGERS, maar hier door jongere lichtingen vervangen zijn. Onder kapitein C.HESS neemt het bataljon deel aan de gevechten om de GREBBEBERG, waarbij de kapitein J.C.BUWALDA, vijf sergeanten en veertien jagers sneuvelen.

28 08 1939 Oprichting van de RESERVE-GRENSCOMPAGNIE JAGERS, die onder de kapitein C.KLOOS deelnam aan de gevechten tegen parachutisten waarbij de 2e luitenant J.W.A.JASPERS, de korporaal N.P.C.HOOGLANDER en de jager J.PLUGGE sneuvelen.

14 05 1940 Bij de capitulatie van de Koninklijke Landmacht worden de door het 2e Stambataljon gevormde oorlogsonderdelen ontbonden.

1 10 1947 Het 2e BATALJON VAN 24e REGIMENT INFANTERIE herleeft in het 5e BATALJON VAN REGIMENT JAGERS, dat gevormd wordt bij het Depot van het regiment. (Het 2e BATALJON JAGERS is, doordat de 1e en 2e

bataljons van alle regimenten uit Oorlogsvrijwilligers gevormd moesten worden, voorlopig niet heropgericht).

19 11 1947 het 5e Bataljon gaat scheep naar Indonesië, waar het tot 11 april 1950 dient op Celebes en Oost-Java, waarbij een jager sneuvelt. Het bataljon, dat op 1 juni 1948 verdoopt wordt tot 5e BATALJON VAN GARDEREGIMENT JAGERS, wordt tot 1948 gecommandeerd door de luitenant-kolonel C.D. VAN HOOGSTRATEN, daarna door de luitenant-kolonel A.P.BERLIJN en tenslotte door de majoor F.TOUBER. Na terug keer in Nederland wordt het als 93e GARDEBATALJON JAGERS mobilisabel.

1 03 1950 Bij het depot van het regiment wordt het 7e BATALJON VAN GARDE-REGIMENT JAGERS gevormd. Het wordt niet uitgezonden naar Indonesië en als 444e GARDEBATALJON JAGERS mobilisabel.

1 06 1953 Bij de heroprichting van het GARDEREGIMENT JAGERS is een mobilisabel bataljon de voortzetting van het 2e Stambataljon geworden.

HET DERDE STAMBATALJON

16 01 1794 Oprichting van het KORPS JAGERS VAN DE LUITENANT-KOLONEL LOUIS MATTHIEU,

06 1794 Nadat de korpscommandant in Noord-Brabant is gesneuveld, volgt de luitenant-kolonel WILHELM VON HEYDTE hem in het commando op.

8 07 1795 Het korps wordt als 4e BATALJON JAGERS opgenormen in het Bataafse leger (onder luitenant-kolonel SEATO HENDRIK BURS TRIP).

27 08 1799 neemt tot 18 oktober deel aan de veldtocht in NOORD-HOLLAND

12 05 1805 wordt 2e BATALJON VAN 2e REGIMENT LICHTE INFANTERIE (onder Luitenant-kolonel GERRIT HENDRIK WITTE).

18 07 1806 wordt 2e BATALJON VAN 3e REGIMENT JAGERS (idem).

1 03 1807 wordt 3e BATALJON VAN 3e REGIMENT JAGERS (idem).

28 08 1809 wordt 3e BATALJON VAN 1e REGIMENT JAGERS (idem).

18 10 1810 Wordt als 3me BATAILLON DU 33e REGIMENT D'INFANTERIE LEGERE (onder luitenant-kolonel ABRAHAM SCHUURMAN, de latere luitenant-generaal) opgenomen in het Keizerlijke Franse Leger.

17 11 1812 Het Bataljon gaat onder de luitenant-kolonel JOHAN STUBENRAUCH strijdend onder nabij KRASNOE.

1 04 1913 Oprichting van het 3e BATALJON VAN REGIMENT JAGERS, dat 26 05 1922 mobilisabel wordt. Commandant tot 1918 majoor W.L.F.C. RIDDER VAN RAPPARD en tot 1922 majoor J.C. WAGNER.

28 08 1939 Bij mobilisatie worden onder de wapenen geroepen:
3e BATALJON VAN REGIMENT JAGERS (onder majoor A.J.R.DE VOS). Bij de verdediging van WAALHAVEN sneuvelen 2 sergeanten, 3 korporaals en 25 jagers.
3e BATALJON VAN 24e REGIMENT INFANTERIE (onder majoor J. DE KRUYFF) gevormd uit dienstplichtigen die een mobilisatiebestemming hadden gehad bij het 3e BATALJON JAGERS, maar daaruit door jongere lichtingen waren verdrongen. Op 13 mei neemt het Bataljon deel aan de onder bevel van de regimentscommandant, luitenant-kolonel Dr Mr J.SMTT uit gevoerde tegenaanval op de Grebbeberg, die geen resultaat heeft. Van het bataljon sneuvelen 1 korporaal en 3 jagers, van de regimentsstaf en van de mortiercompagnie elk 1 jager.

14 05 1940 Bij de capitulatie worden de door het 3e Stambataljon gevormde oorlogs-onderdelen ontbonden.

1 09 1946 Het 3e BATALJON VAN REGIMENT JAGERS gevormd bij het depot van het regiment (onder de luitenant-kolonel H. VAN LEEUWEN
Het bataljon vertrekt op 8 oktober per Motorschip Bloemfontein naar Indonesië, waar het tot 4 november 1949 dient op WEST-JAVA (na 1948 onder de luitenant-kolonel J. FLINK). Na terugkeer in Nederland wordt het als 112e GARDEBATALJON JAGERS mobilisabel en twee maal voor herhalingsoefeningen onder de wapenen geroepon (Commandanten zijn respektievelijk de luitenant-kolonel J.FLINK en de majoor B.A.M. DE PAAUW.) Op 1 juni 1948 was het bataljon verdoopt tot 3e BATALJON VAN GARDEREGIMENT JAGERS. De verliezen in Indonesië beliepen 1 majoor, 1 sergeant-majoor, 2 sergeanten, 4 korporaals, 6 jagers 1e klasse en 13 jagers.

1 01 1949 Het 6e BATALJON VAN GARDEREGIMENT JAGERS als voortzetting van het 3e BATALJON VAN 24e REGIMENT INFANTERIE gevormd bij het depot van het regiment (onder majoor H. VAN DER MOST). Het bataljon vertrekt op 2 februari 1950 naar Indonesië, waar het tot 25 juli 1950 dient op OOST-JAVA, waarbij 1 vaandrig, 1 jager 1e klasse en 7 jagers sneuvelen. Na terugkeer in Nederland wordt het bataljon mobilisabel als 941e GARDE-BATALJON JADERS.

1 06 1953 Bij de heroprichting van het GARDEREGIMENT JAGERS wordt een mobilisabel bataljon de voortzetting van het 3e Stambataljon.

AANVULLING CHRONOLOGIE VAN GARDEREGIMENT JAGERS

24 11 1715 Het Regiment van de luitenant-generaal Johan Werner Baron van Pallandt gaat onder de kolonel-commandant Johan Adolf Baron van Dorth te Oostende scheep met bestemming Hull. Tijdens de stormachtige overtocht slaat het transportschip lek en 2 sergeanten, 5 soldaten, 2 vrouwen en 3 kinderen verdrinken. De overlevenden worden door H.M.S. 'Tiger' te Harwich aan land gezet.

4 12 1715 Het regiment gaat van Harwich op weg naar Edinburgh.

1 01 1716 Na een moeilijke mars door sneeuw en ijzel wordt Schotland bereikt. De opstand onder Prins Bonnie Charlie is dan al onderdrukt. In het General Service Museum in het Kasteel van Edinburg worden twee grenadiersmutsen bewaard, die afkomstig zijn van het regiment (kenbaar aan het wapen van Utrecht en het monogram J.W.B.V.P.). In hetzelfde jaar keert het regiment terug naar het vasteland en komt in Namen in garnizoen.

C. BLIJLEVEN

De eerste pantserwagens van de Koninklijke Landmacht

MINERVA M-14

De eerste pantserwagen waarover Nederland de beschikking kreeg, was een Belgische Minerva M-14. Begin oktober 1914 werd deze wagen bij een grensoverschrijding in Zeeuws-Vlaanderen geïnterneerd. Men heeft tot het einde van de Eerste Wereldoorlog met deze wagen patrouilles gereden. In 1919 werd hij weer aan België terug gegeven.
De Minerva werd in Antwerpen gebouwd bij Minerva-Motors S.A. en bestond uit een versterkt personenwagenchassis, met een cilindervormige gepantserde opbouw. Deze was 4 mm dik en werd in Hoboken, bij Antwerpen, gemaakt en op de wagens gezet. De bewapening bestond uit een Hotchkiss mitrailleur.
Het gewicht van de wagen was circa 4 ton, de lengte 4,90 meter, de breedte 1,75 meter en de hoogte, inclusief de opbouw, 2,30 meter. De bemanning bestond uit drie tot zes personen. Met de vier-cilinder Minerva motor werd een maximum snelheid bereikt van 40 km/uur. Vanwege het verhoogde gewicht, was de wagen uitgevoerd met dubbele achterwielen.

DE EHRHARDT PANTSERWAGEN

Ook de aanschaf van de volgende pantserwagen heeft geen grote gaten geslagen in de Nederlandse schatkist. Dit voertuig werd namelijk eveneens door internering verkregen.
Tussen 15 en 23 november 1918 kregen de nog in België aanwezige Duitse troepen toestemming om via Nederland terug te trekken. Deze doortocht door 'Limburg op z'n smalst' had plaats via de route Roosteren-Oud Roosteren-Susteren-grens. Een afstand van 7 kilometer. De ontwapening van de doortrekkende troepen geschiedde op de 'Schansberg', een groot weiland naast de Maasbrug.
Daar werd door de dienstdoende 2e Compagnie Wielrijders een gemotoriseerd luchtafweerkanon uit de colonne verwijderd. Dit 'Kraftwagen-Flugabwehrkanone' was gebouwd door de Ehrhardt automobielfabriek te Zella-St. Blasii (Thuringen) voor Oostenrijk-Hongarije. Men gebruikte hiervoor een Ehrhardt-Plattformwagen Type 1914, voorzien van vier-wielaandrijving, die volgens patenten van Austro-Daimler werd gebouwd (het voertuig was niet voorzien van dubbele besturing).

Op 11 december 1918 zijn alle in beslag genomen voertuigen op spoorwagons geladen en naar 's-Hertogenbosch gebracht, waar zij ter beschikking kwamen van de Commandant van de IVe Divisie.
Deze liet de Ehrhardt, omdat er geen emplooi voor was, opbrengen naar het Fort Isabella. Op 16 januari 1919 heeft de IIIe Divisie de zorg voor het geïnterneerde materieel overgenomen. De Isabellakazerne werd ontruimd en het materieel ging over naar de voormalige militaire rijbaan in 's-Hertogenbosch, waar de zogenaamde Kruiskerk als stalling gereed gemaakt was.
Daarna kwam de Ehrhardt bij de Artillerie-Inrichtingen aan de Hembrug terecht, waar

hij een paar jaar heeft gestaan. Voor oefeningen met het zojuist opgerichte Regiment Wielrijders, onder commando van majoor C.J. Groothof, werd de Ehrhardt naar Vught terug gebracht. Dit was in september 1923. De reis gaf nogal wat voeten in de aarde, omdat het voertuig met zijn gewicht van circa 7.500 kg. te zwaar was voor de veerponten over de grote rivieren. De Ehrhardt werd derhalve wederom op de trein gezet.
In een brief van 26 juli 1924, nr. 5069 van de Inspecteur der Artillerie aan de Minister van Oorlog, werdt door eerst genoemde voorgesteld de Ehrhardt met zijn 7 cm. kanon geschikt te maken voor oefeningen met de Lichte Brigade.
'Het was de bedoeling de troepen bekend te maken met het optreden van pantserwagens. Het optreden veroorzaakte aan de tegenpartij veel ongemak, onrust en tijdverlies, zij het dan dat de uitwerking van het vuur dikwijls werd overschat. Niettemin is de uitwerking (op de troepen) ongetwijfeld groot.'
De Minister van Oorlog stemde met het plan in en stelde een bedrag van *f* 2.500,- voor dit doel ter beschikking.
Uit het verslag van de oefening blijkt dat de vertoning van pantserwagens aan de troepen goed voldeed. Wat wel opviel, was het gebrek aan wendbaarheid. De oefening moest soms even worden onderbroken om de voertuigen gelegenheid te geven te keren.
In 1926 werd de wagen van de Artillerie-inrichtingen overgebracht naar de werkplaatsen van het Korps Rijdende Artillerie te Arnhem. Daar werd het voertuig van een verdere bepantsering voorzien. Aan de voorzijde hoefde niet veel te worden gedaan. Aan de achterzijde werd het 7 cm. kanon vervangen door een 6 cm kanon. De bepantsering die hiervoor nodig was, kwam van de Artillerie-inrichtingen. Zij bestond uit ketelplaat en daardoor was de bijnaam van het verbouwde voertuig meteen al bepaald: 'de potkachel'. De verbouwing werd, onder leiding van 1e luitenant J.E. Knight, uitgevoerd door wachtmeester J. Bensink, de werkplaatsmeester.
Aldus toegerust verscheen de Ehrhardt in het voorjaar van 1928 met het provinciaal kenteken M-27011 voor het eerst op de vaderlandse wegen, bestuurd door de chauffeurs Koel en Van den Plas van het Vrijwillig Landstormkorps Motordienst. Tot en met 1931 nam de pantserwagen geregeld deel aan de oefeningen van de Lichte Brigade. Ten gevolge van een uitbreiding van Luchtdoelartillerie, moest in 1932 het kanon van 6 cm. worden ingeleverd. Het werd vervangen door een stuk van 3,7 cm en bij die gelegenheid is wellicht ook de draaibare koepel voor de mitrailleur(s) aangebracht.
In oktober van dat jaar werd met dit kanon een reeks schietproeven uitgevoerd. De eerste 25 schoten werden door middel van een lang aftrektouw afgevuurd, zonder personeel in het voertuig. Dit om de deugdelijke bevestiging van het kanon te beproeven. Er waren geen afwijkingen.
De volgende serie had betrekking op de hinder door verbrandingsproducten. Ook na 50 schoten in 35 minuten trad er geen hinder op. De derde serie bestond uit richtoefeningen. Na 171 schoten had de grondplaat 5 mm. speling.
De algemene conclusie was dat de Ehrhardt een betrouwbaar voertuig was.
Deze indruk werd weer teniet gedaan door het optreden tijdens de onlusten in Amsterdam, in 1934. Bij de eerste maal uitrukken brak de stuurstang en was het voertuig hulpeloos.
Na reparatie werd de Ehrhardt nog wel bij oefeningen gebruikt, maar de inzet was beperkt, mede door het bouwjaar, 1914! Hij werd opgeslagen in het depot van het K.R.A. te Oegstgeest, met een voorraad van 50 schoten. Alleen de commandant van het K.R.A. zou er nog mee overweg gekund hebben.
In 1940 is de Ehrhardt niet meer ingezet en waar hij uiteindelijk gebleven is, is niet met zekerheid bekend. Waarschijnlijk is hij als krijgsbuit 'Heim ins Reich' gevoerd.
Gegevens van de wagen: gewicht (na de verbouwingen) 8.300 kg; maximum snelheid: 50 km/uur; motorvermogen: 80 pk; bemanning: 3 à 4 man; bewapening: 1 vuurmond 3,7 cm, 1 mitrailleur; pantserdikte: voorzijde 12 mm, zijkanten 6 mm, bovenzijde 6 mm.

G.M.C. PANTSERWAGENS

Aangezien pantserwagens niet als enkeling kunnen opereren, moest naast de Ehrhardt een tweede wagen worden verkregen. Aanschaffing van een nieuw voertuig ten laste van de defensie-begroting was evenwel volledig uitgesloten, en daarom kreeg de Inspecteur der Artillerie in december 1923 opdracht een G.M.C. vrachtauto en een kanon van 3,7 cm met pivot ter beschikking te stellen van de 3e Schoolcompagnie van het Regiment Vestingartillerie te Naarden. Die zag kans met een bedrag van *f* 500,- en met behulp van 'diverse hulpmaterialen' een 'eenvoudige schijnpantserauto' te vervaardigen.

Uitdrukkelijk werd gesteld dat de bepantsering in hout moest worden uitgevoerd. Niettemin slaagde men er nog in wat plaatijzer en verf te bemachtigen, waardoor het resultaat bij de najaars-oefening in 1924 een verrassende indruk maakte op de troep. Ondanks enkele bezwaren, zoals een slechte wendbaarheid en slecht uitzicbt voor de bestuurder, heeft deze G.M.C. 'pantserwagen' vanuit oefeningsstandpunt bezien, goed voldaan. De bovenbouw en het chassis hadden echter veel te lijden en de motor kon de snelheid niet meer boven de 25 km/uur brengen. Nadat tijdens de oefeningen in 1927 door bet intussen wijzer geworden publiek, spottende opmerkingen waren gemaakt in de richting van de 'blikken pantserwagen', is de wagen onder auspiciën van de Artillerie-Inrichtingen, door de postautodienst te Amsterdam geheel gereviseerd en versterkt, en daarna weer ter beschikking van het K.R.A. gesteld.

Voorzien van het civiele kenteken M-27012 en het militaire nummer 702, is de wagen nog tot 1931 bij het Regiment Wielrijders in gebruik geweest. In dat jaar werd er voor het laatst mee geoefend, en het jaar daarop is hij door het K.R.A. ontmanteld en ingericht voor het transport van de nieuwe, bij dit korps ingedeelde rupspantserwagens.

In 1925 keurde de Minister van Oorlog de aanschaf goed van een Citroën -Kégresse-Hinstin pantserwagen met rupsbanden om de wielen van de beide achterassen (half-track) en met een bepantsering en bewapening van Schneider. Deze fabriek was evenwel niet ge/nteresseerd in de levering van slechts een wagen, doch Citroën stelde wel een chassis beschikbaar voor proefnemingen. Deze zijn van 1928 tot 1930 gehouden door het Regiment Wielrijders. De wagen voldeed weliswaar niet aan de eis van dubbele besturing, doch de werkelijke reden dat niet tot aankoop werd overgegaan, was geldgebrek.

Op grond van de tijdens de oefeningen opgedane ervaringen, werden in de oorlogsorganisatie van 1925 8 secties van 2 pantserwagens opgenomen, te weten vier voor elk van de Bataljons Wielrijders, en vier voor de Verkenningsafdelingen van de Divisiegroepen, een en ander uiteraard Pro Memorie.

Als eerste stap ter uitvoering hiervan werden in 1929 bij het Korps Motordienst te Haarlem, met behulp van artillerie-schilden nr. 7 en schilden van de oude Gardner-mitrailleur M 90, een achttal G.M.C. vrachtwagens ingericht als pantserwagen.

Deze pantserwagens werden bekend als de 'kippenhokken'. In 1932 schreef de Militaire Spectator er als volgt over:

'De pantserwagens zijn opgetrokken op chassis van vrachtautomobielen. Zij zijn aan de voor- en zijkanten, zomede aan de bovenzijde, voorzien van een pantser. Ook de radiator en de motor zijn door pantserplaten gedekt, terwijl een speciale inrichting een afdoende afkoeling van de motor waarborgt.

Door een schuif in het dak kan een zoeklicht worden uitgestoken, dat zodanig is ingericht, dat naar alle zijden, ook naar boven, licht kan worden gebracht, terwijl het, teneinde rechtstreeks gerichte schoten te ontgaan, met een handbeweging snel kan worden ingetrokken. De bewapening bestaat uit mitrailleurs M 20 waarvan drie stuks gelijktijdig in werking kunnen treden. Met deze mitrailleurs kan naar alle zijden (ook naar boven) vuur worden uitgebracht.

Voor het onderling verband tussen de wagens en ter bevordering van de bevelvoering, zijn zij mede voorzien van ene beschermde lichtseininrichting, waarmee morseseinen kunnen worden gegeven. De

wagens hebben vier geblindeerde wielen met massieve banden. De aandrijving geschiedt op de achteras, en een dubbele stuurinrichting maakt het voor- en achteruit rijden mogelijk. De bestuurders hebben uitzicht door kijksleuven, afgedekt door pantserglas, ter bescherming tegen splinters en loodspatten, die door de kijksleuven zouden kunnen binnendringen. In bet verhoogde middengedeelte van de pantsering zijn eveneens beschermde kijksleuven aangebracht, teneinde den commandant gelegenheid te geven naar alle zijden waar te nemen. De maximum snelheid langs de weg bedraagt 45 km per uur, het totale gewicht 3.500 kg. De bemanning bestaat uit 1 commandant en 6 man, te weten: 2 bestuurders, 3 schutters en 1 seiner, tevens zoeklichtbedienaar.'

De wagens voldeden absoluut niet meer aan de eisen van de tijd. Omdat ze geen startmotor hadden, moesten ze worden aangeslingerd, de koplampen waren originele olielampen, die van buiten af moesten worden aangestoken, de besturing was wel dubbel uitgevoerd maar de achteruit-chauffeur had niet meer dan een stuurwiel. De verdere bediening moest hij overlaten aan de feitelijke chauffeur en alle commando's voor de bediening moesten door de wagen worden geroepen.

Na de aankomst van nieuw materieel voor de Verkenningsafdeling, zijn in 1932 vijf wagens gesloopt en de resterende drie zijn verbouwd tot pantserauto's voor de Militaire Politie in Amsterdam

Over deze pantserauto's werd in een rapport naar aanleiding van de onlusten in Amsterdam in juli 1934 het volgende opgemerkt:

'De drie G.M.C. wielpantserwagens (van de 2e Comp. Politietroepen) zijn niet alleen voor wat den motor en de wijze van besturen betreft thans geheel verouderd (motor en chassis van 1915), maar wat erger is, toen daarmede in de namiddag van 6 juli in de Jordaan een patrouillerit moest worden gereden, kon hieraan afzonderlijk geen gevolg worden gegeven, maar moesten beide aanwezige wagens tezamen rijden, omdat werd gevreesd voor asbreuk (voorassen te zwak). Weliswaar verliep de rit zonder dat de voorassen braken, maar na aankomst van de drie Morris wagens werden de G.M.C. wagens niet meer gebruikt. De derde was trouwens door een defect reeds vóór het uitrukken uitgeschakeld. De snelheid bedraagt slechts 25 km tegen 70 à 80 km voor een moderne pantserwagen.

Verbeteringen bij de G.M.C. pantserwagens aan te brengen, zou wegwerpen van geld betekenen. Ik stel daarom voor deze wagens bij de 2e Compagnie Politietroepen te Amsterdam te vervangen door de Morris-wagens Buffel, Bison en Wisent van het K.R.A.'

MORRIS PANTSERWAGENS

Het model van de G.M.C. pantserwagens was klaarblijkelijk goed bevallen, want in januari 1932 gaf de Minister van Oorlog opdracht aan de Artillerie-Inrichtingen om drie chassis van Morris vrachtwagens aan te kopen en deze te voorzien van een pantsering en inrichting naar voorbeeld van de G.M.C. pantserwagens. Op 11 februari van dat jaar liet de minister aan diverse militaire autoriteiten weten:

'Aan de drie Morris-wagens zullen de volgende namen worden gegeven: Buffel, Bison en Wisent. In mijn brief van 5 januari 1932 Geheim Litt. F2 heb ik bepaald, dat aan de bediening der meerbedoelde pantserwagens valhoeden (helmen) zullen worden verstrekt. Gelet op de beperkte ruimte in de wagens, is nauw sluitende kleding nodig, terwijl de aanwending van smeermiddelen voor de loopende deelen het nodig maakt dat de bediening van werkkleding moet zijn voorzien teneinde de uniformkleding te sparen.'

De bewapening van de wagens, bestaande uit drie of vier Lewis mitrailleurs, was gelijk aan die van de pantserwagens van de Politietroepen. De mitrailleurs hadden geen vaste opstelling en konden daardoor worden gebruikt in verschillende schietopeningen.

De wagens hadden een hoekig en hoog silhouet, waardoor ze te hoog waren voor optreden in oorlogstijd, doch wel goed bruikbaar waren voor de bestrijding van binnenlandse onlusten.

C. BLIJLEVEN

SHERMAN middelzware tank (aanvulling)

In het artikel over de Sherman tank in nummer 2 van dit jaar zijn de aanduidingen bij enkele tekeningen weggevallen.
Op pagina 13 staat links de M4A4 en rechts de M4A6. Op pagina 14: links boven de M4, rechts boven de M4A1, links onder de M4A2 en rechts onder de M4A3.
De tekening op pagina 21 is de M4 variant (herkenbaar aan het achterdek), met een horizontaal verend loopwerk en bewapend met een 105 mm. houwitzer.

DE SHERMAN TANK IN HET NEDERLANDSE LEGER

Direct na de bevrijding van Nederland werd een begin gemaakt met de wederoprichting van het Wapen der Cavalerie van de Koninklijke Landmacht. Op initiatief van de toenmalige majoor (later brigade generaal) der huzaren Jhr. J.J.G. Beelaerts van Blokland, werd in juni 1945 in Bergen op Zoom de PANTSERSCHOOL opgericht. De officiële datum hiervoor werd gesteld op 18 juni, de dag van de Slag bij Waterloo.
Het personeel bestond deels uit mensen van de net ontbonden Prinses Irene Brigade en deels uit mensen die uit krijgsgevangenschap waren terug gekeerd. Het materieel omvatte in eerste instantie voornamelijk pantserwagens die afkomstig waren uit diverse geallieerde dumps (Stroe, Deelen, Soesterberg, Enschede). Of dit steeds was gegaan met medeweten van de Britse en Canadese autoriteiten, wordt nergens vermeld.
In december 1945 werd de Pantserschool overgebracht naar de Willem III kazerne te Amersfoort, waar de eskadrons pantserwagens voor dienst in Indië werden opgeleid. Op 1 juni 1946 werd de naam gewijzigd in 'Cavalerieschool'. Op 15 juli 1947 werd als onderdeel hiervan Proefeskadron Vechtwagens opgericht. Dit werd uitgerust met Canadese Ram-II tanks (bewapend met een 57 mm - 6 ponder - kanon) en geleidelijk aan ook met Sherman tanks.

Een uittreksel uit het dagboek van het Proefeskadron geeft een beeld van de instroming van het materieel:

juli 1947: 4 Ram tanks
sep. 1947: 4 Ram II tanks
3 Sherman tanks, M4A4 met 75 mm kanon.
okt. 1947: 4 Ram-II tanks.
Tevens detachering van de rijschool van het regiment Huzaren van Boreel bij het Proefeskadron Vechtwagens.
nov. 1947: 5 Ram-II tanks.
Per 1 november 1947 wordt het Proefeskadron Vechtwagens in verband met een op handen zijnde reorganisatie van de Cavalerie-school, zelfstandig.
aug. 1948: 1 Shermantank, Firefly, met bulldozerblad.
3 Shermantanks, M4A4 met 75 mm kanon.
sep. 1948: 1 Shermantank, Firefly.
okt. 1948: 7 Shermantanks, Firefly
nov. 1948: 7 Shermantanks, Firefly
1 Sherman M32 Bergingstank.
Per 1 november 1948 wordt het Proefeskadron Vechtwagens omgedoopt tot Depot Vechtwagens.
jan. 1949: 2 Sherman tanks, Firefly.

Aanvankelijk werd de opleiding gegeven op de Ram tanks, later werden hiervoor Sherman Firefly's gebruikt, waarvan er in 1946 reeds 57 (?) stuks overgenomen waren uit de dump te Enschede. Per 31 december 1949 waren bij het Depot Vechtwagens o.m. aanwezig 27 Ram tanks en 14 Sherman

tanks.
In het begin van de jaren vijftig werden, als onderdeel van de reorganisatie van het Nederlandse leger, ook enkele tankbataljons opgericht (het 3e, 4e en 5e). De eskadrons hiervan werden uitgerust met de M4A1 en M4A1E8 76 mm. tanks, danwel met de A4A4 75 mm. tank.
Het streven was uiteraard een kaliber per eskadron.
In 1957 werd 102 Verkenningsbataljon opgericht. Dit bezat naast drie verkenningseskadrons een tankeskadron dat was uitgerust met Sherman M4A4 75 mm tanks en een ondersteuningseskadron, uitgerust met de Sherman M4 105 mm houwitzer (zowel VVSS als HVSS).
Voorts waren bij alle cavalerie tank- en verkenningseenheden M32 en M32A1 Sherman Bergingstanks ingedeeld.
In 1951/52 ontstonden plannen om inmiddels onbruikbaar geworden Shermans als vaste anti-tankopstelling in te bouwen in een aantal verdedigingswerken; en met name in de toen in ontwikkeling zijnde IJssellinie. Deze plannen zijn echter nooit uitgevoerd.
Vanaf 1953 werden de Shermans van de tankeenheden vervangen door Centurions, en in 1958 werden de laatste Sherman tanks uit de organisatie van bet Verkenningsbataljon genomen. Alleen de Sherman bergingstanks bleven nog actief. Bij de pantsergenieeenheden werden nog Sherman dozer tanks gebruikt, doch ook deze werden gaandeweg vervangen door Centurion dozer- en brugleggende tanks.
De Mariniers Brigade beschikte in Nederlands-Indië over waarschijnlijk 16 Shermans, M4A3E8, 105 mm houwitzer, HVSS. Enkele daarvan waren voorzien van een dozerblad. 6 tanks zijn na afloop van het conflict mee terug genomen naar Nederland. Ook beschikte de brigade over ten minste 1 bergingstank, waarschijnlijk van het type M32B3.
Welke Sherman typen, en vooral hoeveel van elk type bet Nederlandse leger in gebruik heeft gehad, is niet precies meer te achterhalen. Materieeloverzichten per 17 maart 1951 en 2 januari 1959 geven de volgende typen en aantallen:

17 maart 1951:

*	47 st.	Sherman M4A1 met Continental motor. Toestand: nieuw.
*	46 st.	Sherman M4A1 met Continental motor, oude voorraad. Toestand: zwaar beroest, 23 stuks worden hersteld na ontvangst onderdelen MDAP.
*	20 st.	Sherman M4A2 met GMC motor. Toestand: zwaar beroest, slopen voor eigen gebruik, romp met koepel voorlopig bewaren.
*	27 st.	Sherman M4A4 met Chrysler motor. Toestand: gedeeltelijk zwaar beroest, slopen voor eigen gebruik, gedeeltelijk kanibaliseren, restant romp met koepel bewaren.
*	1 st.	Sherman M4A4 bulldozer, met Chrysler motor. Toestand: rijdbaar.

Het overzicht geeft geen informatie over de bewapening en het type loopwielophanging.

2 januari1959:

*	30 st.	Sherman M4A1 met kanon 75 mm, VVSS, met dozerinstallatie.
*	10 st.	Sherman M4A1 met kanon 76 mm, VVSS.
*	40 st.	Sherman M4A1E8, met kanon 76 mm, HVSS.
*	31 st.	Sherman M4 met houwitzer 105 mm, VVSS.
*	4 st.	Sherman M32 Bergingstank, op basis van M4, met VVSS.
*	6 st.	Sherman M32B1 Bergingstank, op basis van M4A1, met VVSS.
*	10 st.	Sherman M32A1B1 Bergingstank, op basis van M4A1, met HVSS.

Daarnaast vermeldt het overzicht:

*	22 st.	M1 bulldozerbladen, v/tank, middelzwaar, M4 en M4Al, m/ verticale wielophanging, dichtbij het romplichaam.
*	14 st.	MlAl bulldozerbladen, v/tank, middelzwaar, M4 en M4Al, m/ verticale loopwielophanging, dichtbij ver van het romplichaam en voor tank, middel-

zwaar M4 m/horizontale loopwielophanging.

Voorts blijkt uit foto's dat de Koninklijke Landmacht eveneens enkele Sherman Crabs in gebruik gehad heeft. Hoeveel, is niet bekend.

C.A. HESHUSIUS

Uit het dagboek van luitenant Donck (XL)

NOODWEER AAN DE PEUSANGAN-RIVIER

Een paar dagen later was Donck op patrouille in het moerassige gebied zo ruim 10 kilometer zuidelijker aan de Kroëng Peusangan rond Awé Geutah. Heengaande door de heuvels en terug vlak langs de rivier. Het pad daar was geheel dichtgegroeid en een poos liep men over het omgebogen riet en niet meer op de grond.

'Dat bleek toen ik ineens naar beneden zakte en op de grond terecht kwam; kruipende hebben wij toen onze weg gevolgd totdat wij uit de rietbegroeiïng weer op een betere weg kwamen.

Spoedig echter zou het niet zo eenvoudig geweest zijn langs die kroëng te lopen: des avonds was het een hondenweer; donderbuien met slagregens. Al spoedig kwam het bericht dat de rivier bandjirde en dus moesten terstond de openingen in het afsluitdijkje gedicht worden.Het was een machtig geluid dat snelstromende bruisende water.'

Het begrip 'bandjir' (=het snel aanwassen van een rivier na hevige regenval) kwamen wij in het dagboek al geregeld tegen. Deze Peusangan rivier was een der grootste van Atjeh met een stroomgebied van ver over de honderd kilometer; de oorsprong was de afwatering van een fors meer in het centrale bergland, de Laoet Tawar. En zo kwam al het water met geweld de laagvlakte in alwaar men in het kampement snel de doorgangen van de dijk afsloot zodat niet alles zou overstromen.

'Toen wij in de morgen ontwaakten, stonden terrein en wegen om het bivak blank. De kali was wild; gehele bomen waren door de woeste stroom medegesleurd. En, waar wij bang voor waren, is gebeurd. Wij ontvingen het bericht dat de trein vanuit Lho Semawé bij Mané was blijven steken.'

In aflevering nr. 39 maakten wij een schetsje van de omgeving. Nu was de spoorlijn van de Atjeh-tram op twee plaatsen onbegaanbaar geworden; de brug vlakbij over de Peusangan was defekt en een eind oostwaarts was de brug over de Kroëng Goentji zelfs flink ingezakt. Daar tussen in een onbruikbaar geworden geïsoleerd traject van maar liefst zestien kilometer. Donck was er net een paar dagen tevoren overheen gekomen.

Het trof dat de geniechef, de majoor Fischer juist op doorreis was zodat terstond bekeken kon worden wat te doen met de bruggen. Twee dagen later was het nog steeds niet in orde: 'Luitenant van Linden Tol moest naar Lho Semawé. Daar de trein niet verder kon dan Mané, bracht ik hem met een patrouille daar heen. Daar aangekomen trof ik de majoor Fischer met een civiel ingenieur. Men had de brug weer zo goed mogelijk berijdbaar gemaakt en men stond juist op het punt de krachtproef te nemen; eerst één goederenwagon, daarna twee over de brug; en toen dat goed ging de locomotief met de overige wagons. Deze trein reed door tot Blang Mé, dicht bij ons bivak, zodat ik dus met mijn patrouille mee kon rijden!'

Men kan glimlachen over het uittesten van de brug, maar zo ging dat in de praktijk waar men niet beschikte over veel hulpmiddelen. En waar men moest gaan 'uitproberen' onder het motto van: liever een wagon in de

Een patrouille aan de bovenloop van de Peusangangrivier; hier staat het water zéér laag, maar men kan zich voorstellen wat er gaat gebeuren bij hevige regens in het gebergte.
(Foto collectie H.W. Frijling)

kali dan een kostbare locomotief . . .' Maar ook later zou bij deze brug het leed nog niet zijn geleden, want volgeladen wagons kon de brug heel lang niet dragen.

DE PARKIETEN VAN DONCK

Reeds in de vorige aflevering doelden wij op deze vogels: 'Vóór onze barakken is een aardig veld waarop twee duiventillen staan; een groot aantal duiven huist daar in. Reeds een paar dagen loop ik met het plan hier ook een volière te maken. Mijn drie parkieten, welke ik reeds in Blang Reumah had, leven nog, maar zij moeten een grotere kooi hebben. De genie helpt mij aan hout en gaas, terwijl ik ook wat gereedschap in bruikleen kan krijgen. Daar ik vanmorgen niet op patrouille behoefde te gaan, ben ik meteen maar aan het werk getogen tot grote verbazing van de makkers.'

En wij nemen aan tot grote interesse van iedere militair uit het bivak en van de gezinnen; een timmerende officier in zijn vrije tijd was - zeker in die periode - een bezienswaardigheid. 'Voor het eten was ik al zo ver gereed dat de parkieten hun intrek in de volière konden nemen. Atjehers, die van boven komende naar de passar (=marktje) gaan, passeren ons bivak; mijn bediende zal hun zeggen dat ik vogels wil kopen.

EEN TIJGER!

Maar intussen was er een wat groter beest in het bivak geweest: eind oktober 1902 een niet alledaagse notitie in het dagboek: 'Vannacht was het bivak in rep en roer; de geiten en het andere gedierte holden door het bivak. Van de helling van de berg had namelijk een tijger een sprong in de veekraal gewaagd. Waarna hij met zijn buit weer over de ijzerdraadafsluiting heen sprong. Het was een meesterstuk van springkunst geweest. Vroeg in de morgen droeg de kapitein mij op om eens te zien waar die sinjeur kon zitten. Met enige schutters kruipend door de rimboe getrokken, maar het spoor ging in een

watertje teloor.'
Als moderne lezer wrijven wij ons de ogen uit wanneer wij deze verhalen vernemen van ervaringen van zo'n tachtig tot negentig jaren geleden op Sumatra. We hadden in het dagboek al eerder van brullende tijgers in de nacht gehoord en van krokodillen die mensen belaagden. Thans worden deze dieren schaars. Maar destijds moest men er duchtig rekening mee houden.
In een vast bivak van enige omvang was meestal een veekraal aanwezig alwaar men levende runderen had (voor melk en slacht) en verder ook varkens, geiten en het nodige pluimvee. Aankoop van vers vlees, melk en eieren voor het hele detachement, inclusief de vrouwen en kinderen, was op de buitenposten meestal practisch niet mogelijk dan wel veel te kostbaar.
Overigens, binnen een week was het goed raak met een tijger: 'Tegen tien uur vanmorgen daalde een brigade marechaussee de naast het bivak gelegen heuvel Glé Riseh af; zij bracht het stoffelijk overschot van een marechaussee mede die in de nacht door een tijger was weggesleurd . . . De vorige avond had men namelijk op een paar uur afstand boven Panté Lhong gebivakkeerd. Een schildwacht, die juist was afgelost, had zich even buiten de omrastering begeven, toen hij hurkende door een tijger was besprongen en medegesleurd. Hij had nog een gil gegeven, waarop terstond pogingen werden gedaan om hem te vinden; hetgeen eerst in de morgen slaagde.'
Inderdaad een tragiek, want in het overnachtings-bivak had de betrokken inheemse militair buiten de omrastering zijn behoefte willen doen, hetgeen hem noodlottig werd. Wij vonden overigens nergens in het dagboek of de bewuste tijger uiteindelijk kon worden neergelegd.
Wel was er een foto - die hierbij is afgedrukt - en die werd gemaakt in Donck's nieuwe standplaats Panté Lhong op 12 oktober 1902.

HET DRAMA MET DE PATROUILLE DE KOK

Op 22 november vernam Donck telefonisch vanuit Lho Semawé de ontstellende mare van het sneuvelen van zijn goede vriend tweede-luitenant De Kok. Met wie hij nog enkele dagen tevoren opgewekte telefoongesprekken had gehad en met wie hij zojuist te Lho Semawé samen op de foto had gestaan (zie Mars et Historia, aflevering mei/juni 1989, blz 7): 'Collega Overing die nog op Lho Semawé is, belde mij op om mij op de hoogte te brengen van het ongeluk dat de Kok met zijn patrouille van 41 bajonetten heeft getroffen. Van Lho Soekoen uit is hij op patrouille gegaan op bericht dat ergens in het moeras een bende Atjehers zich schuil hield. Onderweg is de patrouille per prauw verder gegaan en is toen in een hinderlaag gevallen, waarbij de prauw omgekanteld moet zijn. Zij die konden zwemmen, trachtten aan land te komen, waar zij door de Atjehers werden afgemaakt. Van de 41 man zijn drie Europese fuseliers en vijf Inlandse fuseliers terecht gekomen. Ook onze vriend De Kok is gesneuveld. Arme kerel; ik mocht hem graag; een ferme, brave kerel, een goed soldaat, een braaf mens. De gehele dag ben ik erg onder de indruk geweest. Ik vrees dat hij het werkje heeft moeten opknappen, waartoe destijds, tijdens mijn kort verblijf op Lho Soekon, een spion mij heeft willen verleiden. Ik ben blij dat ik de foto heb welke wij toen hebben laten maken. In ieder geval blijkt het dat het daar in de vlakte nog lang niet veilig is; in de bivaks moet aan zovele opdrachten voldaan worden, dat er geen manschappen overblijven voor patrouilleren.'
Er volgt meer over dit noodlottige voorval van De Kok, wiens naam wij in een vorig artikel abusievelijk met 'ck' noteerden. Het woord 'braaf', dat Donck twee maal gebruikte betekende in het begin van deze eeuw 'dapper', zoals dat nu nog in het Frans en Engels het geval is, voor ons begrip 'moedig'. Hij was 25 jaar en was in het KNIL al bestemd ('benoemd' heette dat) om na een paar weken eerste-luitenant te worden. Zes dagen later wist Donck nog de volgende details over het drama te melden:
'Vandaag kregen wij nadere berichten omtrent de overvalling van de patrouille De Kok. Er is nu ter plaatse een bivak opgezet van 70 man, waarbij ook controleur Frijling. Uit de kali (=rivier) zijn 19 lijken opgehaald,

waaronder dat van De Kok. Ook naar de verloren geraakte wapens en munitie wordt gezocht. Het ongeval is gebeurd in de Piada rivier. (1) Het was dus toch dezelfde manoeuvre waar men mij had willen voor spannen. De patrouille kwam bij duisternis ter plaatse per prauw aan. Er waren twee prauwen; in de voorste ging De Kok met alle manschappen, terwijl in de tweede de dwangarbeiders met bagage plaats namen. De voorste prauw hadden de Atjehers zodanig bewerkt, dat bij tumult een paar planken los zouden gaan, zodat het water met volle kracht er in kon stromen. Het tumult is veroorzaakt door een beschieting uit een hinderlaag. Nagenoeg de gehele bevolking daar ter plaatse heeft aan deze overval deel genomen.'

In de komende jaren is dit tragische voorval enige keren in de militaire literatuur beschreven. De sterkte van de patrouille was groter dan Donck vermeldde, namelijk 48 militairen en 7 strapans (=dwangarbeiders als dragers). Reeds de dag voor de overval was te Sampoj-Net onderhandeld over de huur van beide prauwen en de roeiers en gids. De verzetspartij heeft alles in touw gezet en de boten met gids en roeiers naar de plaats van de overval doen varen bij Matang-Raja; daarbij waren de doorlaat-openingen in de scheepswand al voorbereid; aldus een goed opgezet komplot!

Toen te circa 21.00 uur in diepe duisternis de voorste prauw vanaf beide rivieroevers tegelijk werd beschoten, sprongen gids en roeiers meteen te water en zwommen weg. In de prauw gingen militairen rechtop staan; hierop kapseisde het gedeeltelijk al met water volgelopen vaartuig en geraakten alle militairen in één grote paniek te water. Op een drietal na gingen daarbij alle vuurwapens verloren. In totaal zijn slechts 17 van de 48 militairen nog terecht gekomen. Zij hielden zich schuil en zijn na rondzwervingen gered. Er zijn 31 militairen omgekomen - meer dan wij eerder hebben vermeld - deze zijn verdronken, of wel door schotwonden gesneuveld, dan wel bij aan de wal klauteren door de Atjehers omgebracht; verder zaten er ook nog krokodillen in deze modderige rivier vlak bij de monding in het kilometers lange

In het bivak Panté Lhong in de streek Peusangan in Noord-Atjeh op 12 oktober 1902. Zittend van links naar rechts tweede-luitenant Donck (KL), kapitein Lussanet de la Sablonière (KNIL) en eerste-luitenant der genie Van Staden ten Brink (KNIL). Staande eerste-luitenant Van Linden Tol (KL). Hurkend op de voorgrond een der bediendes en op de achtergrond, achter de versperring, de heuvel Glé Risé. (Fotocollectie C.M. Donck)

moeras- en deltagebied van Keureutoë. (1) Er waren 42 repeteergeweren (de M 95 was toen hypermodern) verloren; de vijand heeft er een deel van opgevist terwijl van KNIL-zijde er later nog drie werden opgehaald. Voorwaar één der ergste klappen die wij in het latere verloop van deze 'kleine oorlog' in Atjeh hadden te incasseren.

NOOT:

1. Voor een situatieschets en Doncks eerder gevoelde betrokkenheid, zie aflevering Donck nr. XXXIV, blz 44, Mars et Historia van maart/april 1987.

(wordt vervolgd)

A.H. MEIJERS

GESCHIEDENIS VAN CANLOAN

Wanneer men de Regimentsgeschiedenissen van de Britse infanterie onderdelen gedurende de tweede wereldoorlog bestudeert, komt men regelmatig namen tegen van Canadese officieren welke bij die Regimenten waren ingedeeld.
Waarom waren deze officieren bij Britse Regimenten ingedeeld?

In de herfst van 1943 werd een plan uitgedacht, waarbij Canadese officieren zich vrijwillig konden aanmelden bij regimenten van het Britse leger. Dit was het gevolg van de vele campagnes die overal ter wereld door het Britse leger werden gevoerd, waardoor er een tekort was ontstaan aan jonge officieren. In die tijd had het Canadese leger een overschot aan officieren, hetgeen aan de ene kant was toe te schrijven aan het opheffen van de twee 'Home Defence' divisies en aan de andere kant aan het feit, dat het Canadese leger slechts op één front vocht, namenlijk in Italië.
De officiersopleidingen gingen gewoon door en het bleek dat Canada meer officieren had dan er toendertijd actief ingezet konden worden.
Het gevolg daarvan was dat velen duimen draaiden bij versterkingseenheden of bij andere opleidingscentra.
De Canadese regering kwam met het voorstel jonge officieren op vrijwillige basis uit te lenen aan het Britse leger onder de codenaam 'CANLOAN'.
Zij werden bij vrijwel alle eenheden ingedeeld en kregen een speciaal registratienummer dat begon met de letters CDN.
Zeshonderddrieëntwintig (623) infanterie officieren en vijftig (50) officieren van de intendance, waar het Royal Army Ordnance Corps dringend behoefte aan had, werden volgens het Canloan-plan ingezet; in totaal derhalve zeshonderddrieënzeventig (673) officieren.
Hoewel de meeste officieren de rang van luitenant hadden, werden ook kapiteins uitgeleend op basis van één kapitein op zeven luitenants. Sommige officieren met een hogere rang accepteerden een lagere rang, anderen veranderden van wapen - met name naar de infanterie - om op deze manier in aanmerking te komen voor daadwerkelijke acties.

In het vroege voorjaar van 1944 werden alle officieren die zich hadden aangemeld, gescreend en overgebracht naar A 34, S.O.T. C., Sussex, waar zij een korte herhalingscursus kregen. Tegelijkertijd werden met spoed de nodige voorbereidingen afgerond om ze in het buitenland in te kunnen zetten. In deze periode stonden zij onder leiding van Brigade Generaal Milton F. Gregg, onderscheiden met het Victoriaan en het Military Cross, die vanwege zijn voortdurend oprechte belangstelling voor het welzijn van alle Canloan officieren beschouwd wordt als hun 'Colonel in Chief'.

Vanuit Sussex gingen zij naar het buitenland in detachementen van vijftig tot tweehonderd man; de eerste groep arriveerde op 7 april 1944 en de rest volgde korte tijd later. Zij werden geplaatst bij Britse regimenten en wel - voor zover mogelijk - bij dat Britse regiment dat verwant was aan hun Canadese regiment. Tijdens hun dienst bij een Brits regiment droegen zij allemaal naast het embleem van het regiment, waarbij ze waren ingedeeld, ook het mouwembleem 'CANADA'.
Zij namen deel aan de bittere gevechten in N.W. Europa, waarbij velen op D Day op de stranden van Normandië landden en enkelen in het Britse leger in Italië dienden.

Slachtoffers

Gesneuveld of overleden aan verwondingen	128 (20 %)
Gewond	310 (50 %)
Krijgsgevangen	27 (5 %)
Totaal	465 (75 %)

Onderscheidingen

41 Military Cross (1 met balk) (GB)
1 Distinguished Service Cross (GB)
1 Member of the Britisch Empire (GB)
1 Silver Star (USA)
4 Croix de Guerre (F)
1 Orde van de Bronzen Leeuw
(een niet geregistreerd aantal 'Mentions in Despatches').
Bovendien hadden twee officieren reeds een DCM (Distinguished Conduct Medal) en zes een M.M. (Military Medal) vanwege hun verdiensten in het Canadese leger ontvangen.

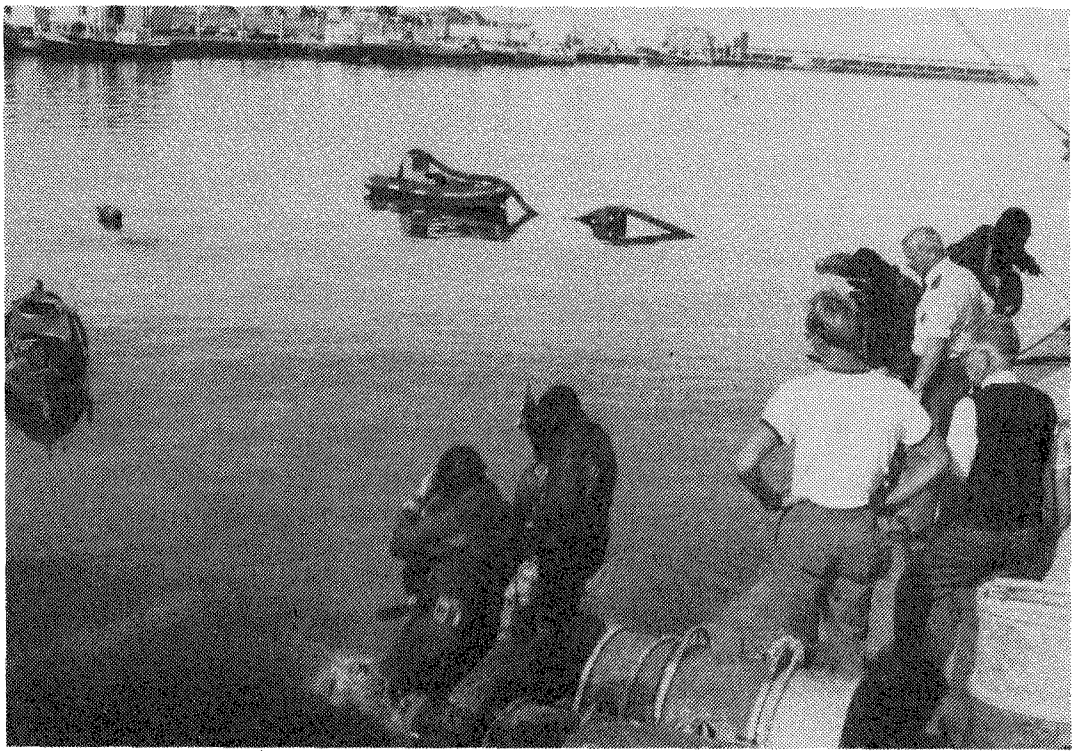
Een staat van dienst waar Canloan als geheel trots op mag zijn.

De oorspronkelijke bedoeling was om Canloan officieren alleen in N.W. Europa of het Middellandse-Zeegebied in te zetten, maar een aantal van hen meldde zich vrijwillig aan voor andere oorlogsterreinen, zodat enkelen tenslotte naar Zuidoost-Azië gingen.

Dat het Canloan-plan een succes was, blijkt uit het rapport dat in de Officiële Geschiedenis van het Canadese leger is gepubliceerd in opdracht van het Canadese Ministerie van Defensie.
'Het Canloan-plan kan absoluut als succesvol worden beschouwd; de dappere, jonge officieren die aan het Britse leger waren uitgeleend, deden hun land eer aan en leverden een aanzienlijke bijdrage tot de militaire opdracht van het Gemenebest en het winnen van de oorlog.'

Verslag van de excursie naar Den Oever en Kornwerderzand op woensdag, 27 september 1989

Een stralende dag met een heerlijke temperatuur voor de 72 deelnemers/neemsters aan de najaarsexcursie naar de Duik- en Demonteerschool Koninklijke Marine Hr.Ms. Thetis te Den Oever en het Kazemattenmuseum te Kornwerderzand.
Aanvang 10 uur was nodig in Verband met het uitgebreide programma, maar het was wel vroeg opstaan voor de meesten. Na de ontvangst door de Commandant van Hr.Ms. Thetis, LtZ SD I P.J.J. van der Kruit met een aantal van zijn officieren en onderofficieren werden we onthaald op koffie met krentebrood, 'dat er inging als koek'. Na het welkomstwoord door de Cdt. luisterden we vol aandacht naar de briefing over de diverse opleidingen.
Om 11 uur kregen we een rondleiding over Hr.Ms. Thetis en volgden de duikdemonstraties, waarbij een zeer duidelijke uitleg werd gegeven. Het was vreemd om te kunnen spreken met duikers onder water en de geluiden die een duiker veroorzaakte toen hij een stuk metaal onder water afzaagde met een soort snel draaiende, niet electrische, schijf deden bijna spookachtig aan. Ook de overige demonstraties hadden onze volle aandacht.
Dat het water in de haven vies is bemerkten we aan de penetrante geur die uit het water opsteeg als de duikers weer boven kwamen. Het was daar beneden dan ook aardedonker en ze moesten alles op gevoel doen.
Na een uitleg over decompressietanks, gereedschappen en veiligheidsvoorschriften was er een aperitief in de 'mijnenzaal'. De aldaar liggende mijnen werden bekeken met het glas in de hand tot het tijd was voor de rijstmaaltijd, als altijd, verrukkelijk bij de Marine.
De voorzitter dankte de Commandant en zijn medewerkers voor de geweldige ontvangst en reikte een aantal boeken uit voor onze gastheren. Op zijn beurt ontving de voorzitter een met de hand vervaardigd schildje van Hr.Ms. Thetis. Het programma was wat uitgelopen, maar rond één uur reden we met eigen vervoer over de Afsluitdijk langs het bijna spiegelgladde IJsselmeer naar Friesland. Er was parkeerplaats volop in Kornwerderzand; via een smal loopgedeelte van de verkeersbrug stonden we bij de eerste kazemat. Hier werden we verwelkomd door de heren Ir. J.H. Jongepier en H. Harders, twee van de vele

Den Oever, de duikers gaan te water.

Kornwerderzand, aandachtig luisteren de leden naar de uitleg bij het monument.
(Foto's: Mw. P.H.Th. Dumon)

enthousiaste vrijwilligers die elk vrij moment besteden aan dit museum.
Men voelt hier bijna de spanning van de meidagen 1940, toen de toenmalige vijand een vergeefse poging deed om snel door te breken over de Afsluitdijk om via de 'achterdeur' de vesting Holland in te nemen en Den Helder, onze marinehaven, te veroveren.
Dank zij de weerstand die zij in Kornwerderzand ondervonden viel dit plan letterlijk en figuurlijk in het water.
Het was voor de meesten van ons moeilijk om afscheid te nemen van deze historische plek die tot leven gebracht werd in de uitgebreide uitleg van onze begeleiders. De voorzitter dankte allen, die zich hebben ingezet om deze excursie te doen slagen en overhandigde een boek.
Een woord van dank tot ons bestuurslid, de heer J. van den Berg, die deze excursie heeft voorbereid is hier zeker op zijn plaats.

P.H.Th.D.

BOEKBESPREKING

Het vergeten leger in de jungle - Nederlands krijgsgevangenen in Birma/Siam, door Henk Gideonse.

Er zijn meerdere boeken uitgekomen over de dramatische en tragische lotgevallen van de Nederlandse krijgsgevangenen, die in de Pacific-oorlog door de Japanners naar de wildernis van Zuid-Oost Azië werden gedeporteerd. Het waren in totaal 18. 000 militairen; van hen zijn daar circa 3.100 omgekomen.
Het laatste boek geeft naast algemene gegevens over deze rampzalige periode nog vele andere beschouwingen, die niet eerder zijn gepubliceerd. Gideonse was een journalist die zojuist met gezin net voor de opmarcherende Duitse legers uit Frankrijk was ontsnapt en naar Nederlands-Indië was uitgeweken. Als landstormplichtige werd hij gevangen genomen en als dwangarbeider naar Thailand/Birma afgevoerd. Zijn belevenissen beschrijft hij glashelder; hij beklaagt zich niet en daarom wijkt dit boek in wezen af van vele andere. Ondanks de verschrikkingen, die ook zijn deel waren, ziet hij kans in alles nog een beetje realistische humor te zien. Tesamen met een hechte vriendschap van enkele aan elkaar hangende gevangenen (een zogenaamde 'kongsi') was humor nog het enige wapen, dat efficiënt was om deze hel door te komen. Zo zijn de zakelijke en korte hoofdstukken van Henk Gideonse werkelijk een document humain geworden. Goede stijl, zeer leesbaar, geen gejammer, soms diep ontroerend en dan weer nopend tot een gulle lach. In het bijzonder is dit boek aan te bevelen voor hen die de Japanse bezetting van Indië niet aan den lijve hebben meegemaakt. Tenslotte worden de overlevende Nederlandse krijgsgevangenen (wanneer Japan plots capituleert) niet naar Indië noch naar Nederland gevoerd. Dat in schrille tegenstelling met de pijlsnelle evacuatie van Britten en Australiërs. Neen, men laat de Nederlandse militairen 'gewoon' in Thailand zitten: vandaar de titel van het boek: 'Het vergeten leger in de jungle'. Dit duurt zes, zeven maanden of nog langer. Iets wat men toen in Nederland niet wist (en vermoedelijk nog niet weet). Zo zijn ook de naoorlogse hoofdstukken behoorlijk interessant. Een boek dat je gelezen moet hebben.

'HET VERGETEN LEGER IN DE JUNGLE - NEDERLANDSE KRIJGSGEVANGENEN IN BIRMA/SIAM', door Henk Gideonse, paperback, 127 bladzijden, 1989, De Bataafsche Leeuw, Amsterdam, ISBN 90. 6707. 222. 2. Prijs *f* 25,-.

C.A. Heshusius

Stabelan - Jubileumnummer (1974-1989).

Als een periodiek 118 bladzijden gaat tellen, mag je het gerust een 'boek' gaan noemen. 'Stabelan' is een reünievereniging van all-ranks oud KNIL-militairen met een grote oplage; het blad verschijnt vier maal per jaar en is steeds rijk geïllustreerd. De vereniging, eigenlijk een stichting van vrienden, zorgt met haar leden voor de kopij. In het jubileumnummer staan ditmaal niet minder dan 120 foto's, waarvan het gros documentair voor het oude vooroorlogse KNIL.

Diverse auteurs zorgden voor de artikelen in deze uitgave; zo leest men recente krijgsgsgeschiedenis (marechaussee in Malakka versus Japan en het KNIL in Australië tijdens de oorlog). Diverse andere stukken, we vliegen er door heen in bonte rij: de schutterij; kazerne Koloniale Reserve te Nijmegen; aankomst in Indië van beroeps-soldaten die 'getekend' hadden; het KNIL in Nederland; herhalingsoefening in Indië, de schepen waarmee ze naar de Oost voeren; verhalen van het leven in de Indische kampementen en militaire hospitalen; idem detachementen op de eilanden; het KNIL in 'de West'; oude militairen als typisch koloniale 'baantjesgasten'; het beroemde Korps Marechaussee van Atjeh (zeg maar commandotroepen); Hollandse soldatenvrouwen als 'handschoentje' op de boot naar Indië; de militaire adjudanten van de Gouverneur-Generaal; een miliciën bij het KNIL (zo heette daar de Nederlandse dienstplichtige); Pa van der Steur en zijn pupillen; het wit-gele kruis; de stads- en landwachten en vrijwillige oefenkorpsen (Dad's Army in Indië 1940/41; nog meer krijgsgeschiedenis: KNIL tegen Japan rondom het Tobameer in Sumatra 1942; wat onze militairen deden voor de restauratie van de Boroboedoer in vroeger dagen; het KNIL en de gezinnen constant op reis door de gigantische archipel; het roemruchte Andjing Nica bataljon; het Vrouwen Auto Corps; verzet tegen de Japanse bezetter; repressie; Batavia 1945; het Vrouwenkorps KNIL; varend langs Portugal; na de oorlog in Bataklanden en Padangse; opheffing KNIL; onthulling monument in 's-Hertogenbosch.

STABELAN-JUBILEUM NUMMER, zo lang de voorraad strekt is deze documentaire te bestellen door overmaken van *f* 30, - (buiten Nederland *f* 40, -) op postbanknr. 32 34 509 t.n.v. Redactie Stabelan te Dordrecht o.v.v. 'jubileumnummer'; hierbij is porto inbegrepen. Overige inlichtingen bij hr. P. van Meel, Halleyweg 16, 3318 CM Dordrecht; tel 078 170409.

C.A. Heshusius

War in the Middle Ages, Ph. Contamine, Basil Blackwell Ltd. Oxford 1989. Prijs £ 10,50 (ca. *f* 38,00), 387 blz.

Vooraf. In het buitenland verschijnen jaarlijks temidden van vele historische titels enkele uitgaven waarvan een bespreking in ons blad niet misstaat. Dit betreft met name werken met een algemeen karakter over de (middeleeuwse) krijgsgeschiedenis. Een bredere kijk op onze gewesten in die tijd kan geen kwaad. Formeel behoorden wij bij het Duitse Rijk, terwijl we vooral in sociaal-economisch opzicht ook van Engeland en Frankrijk afhankelijk waren. Nogmaals, de opzet van de boeken moet algemeen zijn en niet te specialistisch of te gedetailleerd. Een boek over, laten we zeggen, de militaire organisatie van de Arabische legers tijdens de kruistochten of van de huurlingers der Milanese Condottieri doet voor ons nu niet ter zake.

Philippe Contamine heeft (in deze vertaling van zijn in 1980 verschenen *'La Guerre au Moyen Age*) een standaardwerk geschreven. Zoals blijkt uit de herdrukken. Zo'n overzichtswerk is een uitzondering geworden, zeker nu J.F. Verbruggens klassieke 'The Art of Warfare in the Middle Ages' niet meer verkrijgbaar is.
De schrijver heeft veel monografieën en historisch bronnenmateriaal verwerkt, zodat het geheel toch wat aan een omgevallen boekenkast doet denken. Soms is het daarom hinderlijk lezen, nu weer zus, dan weer zo'n voorbeeld. Weinig afbeeldingen, veel jaartallen en aantallen en het bibliografisch apparaat bestaat uit, jawel, 50 pagina's. Alleen al dit laatste maakt het werk onmisbaar. Ofschoon Contamine op een wetenschappelijk verantwoorde wijze te werk gaat, mengt hij zich niet in allerlei 'Doctorfragen'.
Wie een algemeen krijgshistorisch overzicht wil, leze het eerste onderdeel, dat in Italië begint en eindigt. Vanuit het laatantieke Rome en de volksverhuizingen bereiken we het Karolingische tijdperk. Landheren, vazallen en ander feodaal volk vormen samen de harde kern van de strijdkrachten. Grote infanterielegers van tienmaal duizenden sterk, denk aan de Romeinse legioenen, zien we pas later terugkeren tegen de tijd van de Renaissance. In de middeleeuwen is het de cavalerie die op de voorgrond dringt, zichzelf schoolt, eigen strijdgewoonten aanneemt en de in vele opzichten minder ontwikkelde boerenpopulatie letterlijk en figuurlijk achter zich laat.
Langzaam tekenen vanaf de 10de eeuw de grenzen van de rijken en vorstendommen zich af. Formeel behoren zoals gezegd de Nederlandse gewesten tot het Heilige Roomse Duitse, Rijk. Engeland en Frankrijk groeiden uit tot relatief moderne en gecentraliseerde staten en in de

Honderdjarige Oorlog (1337-1453) vlogen ze elkaar in de haren. Contamine behandelt uiteraard ook de Noormannen en de kruistochten. In Italië komen na 1300 de verschrikkelijke huurlegers ten tonele en worden de (kruis-) bogen en blijden vervangen door geweer en geschut. De soldaten worden meer geoefend en strijden voor klinkende munt in plaats van leenheerlijke trouw.
Langzaam verdringen de steden het platteland en houden de poorters de ridders buiten. De feodale tijd beleeft haar 'herfsttij' en het krijgsbedrijf wordt onpersoonlijker en zakelijker. Een ridder wil status en eer, een Condottiere geld en macht. Het is duidelijk dat de vorsten in N.W. Europa zich in deze Renaissancistische figuren gingen herkennen. De historische werkelijkheid van De Lorris en De Meung, die in de 13e eeuw hun hoofse *Roman de la Rose* schreven, is, hoe kan het ook anders, wezenlijk verschillend van die van Machiavelli, die omstreeks 1514 zijn *Il Principe* gereed had.
Het tweede deel van het boek is thematisch. Bewapening, gevechtskleding, artillerie, krijgskunst, mentaliteit, kerkelijke ethiek, enzovoorts komen aan de orde. Ieder thema is weer opgesplitst in deelthema's. Bijvoorbeeld bij het thema 'artillerie' komen slingerwerken - genoemde blijden, katapulten, magnelen, ballista's en wat dies meer zij -, vuurwapens - de verschillende soorten, hun datering en uitwerking - en het belegeren van steden - stormrammen, sappeurs, evenhogen etcetera - aan de orde. Het derde deel van het boek is de vermelde bibliografie.
Contamine heeft twee vrij belangwekkende deelthema's niet behandeld: logistiek en chirurgie. Jammer en niet geheel terecht. Zouden de vele rekeningenboeken, die overgeleverd zijn, vooral over de latere middeleeuwen, geen gegevens bieden over voorraden voedsel en wapentuig? Bij het belegeren van stede en veste is dikwijls de logistiek van meer belang dan de tactiek. En over het tweede punt: reeds rond 1200 bestonden er *Chirurgia*, handleidingen voor het verrichten van operaties. De eerste voorbeelden van met de legers mee trekkende chirurgijns dateren van nog geen eeuw later. Dit doet echter niets af aan de konstatering dat Contamine's werkterrein zeer breed is. Het voert hem nog net niet *ad absurdum* als hij 'medieval pacifism and its limits' niet veronachtzaamt.

Drs. R.P. de Graaf

The Ideals and Practice of Medieval Knighthood, C. Harper-Bill, R. Harvey, eds, The Boydell Press, Woodbridge. Vol. I, Woodbridge 1986. Prijs £ 25.00 (ca. *f* 88,00), 177 blz. Vol. II, Woodbridge 1988. Prijs £ 22.50 (ca. *f* 80, 00), 146 blz.

Deel I bevat de teksten van de eerste en tweede en deel II die van de derde Strawberry Hill conferentie over ridderschap. Hoewel de prijzige en wetenschappelijke werken in principe niet voor een groot publiek bestemd zijn, zijn ze zeker leesbaar voor niet-specialisten. En wel omdat in de bijdragen gegevens over uiteenlopende onderwerpen worden verstrekt.
In beide werken zijn studies opgenomen met als basis enerzijds de epische literatuur - vooral ridderlegenden van Franse origine - en anderzijds het historische bronnenmateriaal. In beide bundels staan enkele technische artikelen. Namelijk over dd juiste betekenis van het begrip 'schildknaap', 'suire' (2 x in vol. I) of over het vergeven en het verkrijgen van landgoederen (1 x in vol. I en 2 x in vol. II). Komt in vol. I de relatie ridders/burgers aan de Orde, in vol. II de relatie ridders/geestelijkheid. In de epische werken blijken ridders altijd dapperder, vasthoudender en oprechter te zijn dan hun tegenstanders - wie weet ontstaat hierin ook het type ridder dat ons voorgeschoteld wordt in kinderboeken en speelfilms? Dit is overigens niet door de deskundigen op het congres aan de orde gesteld; de materialistische burgers. Ideale ridders doodden in de legenden hun tegenstanders middels één rake klap. Wat betreft het onderscheid tussen ridders en geestelijken: het dragen van de tonsuur, de kale 'crune' of daarentegen van een zwaard is geen beslissend criterium. Er bestonden leken, met een tonsuur en monniken in het harnas, bijvoorbeeld Tempeliers, de Duitse Orde of Johannieters. Van groter belang is daarom in N.W. Europa: wie is tot ridder geslagen en wie heeft de levenslange kloostergelofte afgelegd?
Door op enkele buitengewone artikelen wat nader in te gaan, wil ik proberen om, om zo te zeggen, de ballen uit de soep te vissen. In vol. I staat de vroege geschiedenis van het schaakspel opgetekend. Tot de beoefenaren van het in die tijd elitaire tijdverdrijf behoren Lanceloet en Tristan. Toen eenmaal kerkelijke verboden achterwege bleven, nam de populariteit nog meer toe. We krijgen les in krijgsgeschiedenis van Thédoor Paliologus (1326).

Zijn belangrijkste tactische aanwijzing is deze: verspil geen tijd en moeite met ingewikkelde troepenopstellingen, maar maak drie slagorden. De dappersten gaan voorop en wanneer zij de vijand aangrijpen moeten de andere twee op links een omtrekkende beweging maken. De vijandelijke ridders gebruiken hun rechterhand voor de teugels en de linkerhand en -arm voor lans en schild. Vandaar dat de rechterflank zwakker is dan de linker.
Het smeden van een uitgebalanceerd zwaard kost(te) zo'n 200 uur, om te zwijgen over de konstruktie van een in gewicht tienmaal zwaarder maliënkolder. De ambiance van de Strawberry Hill conferenties was stijlvol: met strijdbijlen werden in maliënkolder verpakte houtblokken doorkliefd en voor die tijd brachten hoogleraren in volle wapenuitrusting genoeglijke uren te paard door.
In vol. II wordt het boek *Willehalm* van Wolfram von Eschenbach (1220) geanalyseerd. Wat het boek uniek maakt is de uitputtende beschrijving van veldslagen. Hier staan de helden en hun anti-helden eens niet centraal zoals in *Perceval*, het *Roelantslied* of *Lanceloet*. In dit boek van Von Eschenbach doen de tactische eenheden; platweg de massa's, het zware werk.
Een laatste prachtige bijdrage gaat over chirurgie. In het Middellandse Zeegebied bloeide vanaf de 12e eeuw de medische wetenschap. Te meer in vergelijking met de meer Noordelijk gelegen gebieden, die vaak in onze ogen beschaafder lijken, maar wat dus een vooroordeel is. In een werk uit 1180 lezen we alles over hersenoperaties, heilzame pus, verband gedrenkt in eiwit, kostbare sponzen, scharen, hechtpleisters, hechtingen en schedelboren. Als de risico's van de operatie te groot waren, liet men bijvoorbeeld pijlpunten in het hoofd gewoon zitten. Ofschoon er velen na zware operaties binnen 100 dagen stierven mogen we aannemen, daar chirurgijns tot op heden bestaan, dat er toch kansen van slagen waren.

Drs. R.P. de Graaf

OPROEP

Zoals bekend mag worden verondersteld, *viert onze vereniging in 1991 haar 5e lustrum.* Ter gelegenheid van dit feit zal in het museum Flehite te Amersfoort een grote jubileumtentoonstelling gehouden worden met als thema 'De Nederlandse Schutterij' van 1813-1907. Een speciale lustrumcommissie, bestaande uit jhr.mr. D.J.H.N. den Beer Poortugael, J. van den Berg, B.C. Cats, dr. F. Snapper, B.W. Wagenaar en J. Zijderveld, is al geruime tijd druk doende genoemde tentoonstelling inhoudelijk gestalte te geven. Het spreekt uiteraard voor zich, dat de leden onzer vereniging van harte worden uitgenodigd hieraan deel te nemen.
Indien zich in uw collectie stukken bevinden die betrekking hebben op de schutterij en u wilt deze op bruikleenbasis ter beschikking stellen aan de lustrumcommissie, neemt u dan kontakt op met jhr.mr. D.J.H.N. den Beer Poortugael, Gezichtslaan 10, 3971 BJ Driebergen, tel: 03438-17132.
Bij voorbaat dank voor uw medewerking.

NIEUWE LUCHTVAARTBOEKEN

Bij Uitgeverij De Alk B.V. te Alkmaar verscheen de vierde fraaie editie van het 'Jaarboek van de luchtvaart 1988'. Onder eindredaktie van de bekende luchtvaartpublicist Thijs Postma geven een vijftal luchtvaartjournalisten een gedetailleerd overzicht van het luchtvaartgebeuren in 1988.
Hoofdstukken die Uw bijzondere aandacht verdienen zijn o.m. Glasnost bij de Russische Luchtmacht en Stealth vliegtuigen 'onthuld'. Op boeiende wijze beschrijft Nico Geldhof dat het Marinevliegkamp 'De Kooy' na 70-jaar nog springlevend is. Voorzien van een overzichtelijke index is het 'Jaarboek van de luchtvaart 1988' een uitstekend naslagwerk, dat in geen enkele luchtvaartcollectie mag ontbreken.

'Jaarboek van de luchtvaart 1988', De Alk B.V., Alkmaar 1989, ISBN 90-6013-64-X geb., prijs *f* 42,90.

Eveneens bij Uitgeverij De Alk B.V. te Alkmaar is een nieuwe luchtvaartserie verschenen met als hoofdtitel 'De Westerse Militaire Luchtvaart'. In het eerste deel van deze, speciaal voor de jeugdige luchtvaartenthousiasten, bedoelde serie behandelen de auteurs R. Kolkmeyer en H. Jungen op populaire wijze de huidige stand van zaken van de westerse gevechtsvliegtuigen. Het is jammer, dat in de inleiding, de registratiesystemen met de Franse slag worden afgedaan. Een goed inzicht in genoemde systemen is als basiskennis onontbeerlijk. Indien de auteurs overgaan tot meerdere publikaties op dit gebied, dan adviseer ik ze enige bijscholing op historisch gebied, ontwikkeling, juiste benaming, etc.
De illustraties zijn van bijzonder goede kwaliteit. Uitgever De Alk B.V. staat borg voor de fraaie uitvoering.

'Westerse Militaire Luchtvaart, deel 1, De Westerse gevechtsvliegtuigen', De Alk B.V. Alkmaar 1989, ISBN 90-6013-8901, geb., prijs *f* 14,90.

Van de hand van Gijs A. Hilterman verscheen het derde deeltje in de serie 'Vliegend in Nederland'. Het is opnieuw een gedegen studie geworden, die in zijn geheel gaat over de Lockheed T-33A 'T-bird' in Nederlandse dienst. In vergelijking met de eerste twee deeltjes, respectievelijk handelend over F-84F Thunderstreak en de F-104G Starlighter is een duidelijke verbetering merkbaar in de kwaliteit van de foto's en de druktechniek.
Dat het uitgeven van dit genre boekjes niet eenvoudig is blijkt uit het persbericht dat bij de presentatie van het T-33 deeltje werd verstrekt.

'Wij als kleine uitgeverij maar grootste leverancier van luchtvaartboeken in Nederland zijn er trots op deze bijdrage te kunnen leveren, ook al gaat dit gepaard met bloed, zweet en tranen. Vanwege de beperkte oplage is het leveren van een kwalitatief goed produkt zowel qua tekst als druk, een aanzienlijke belasting op ons bedrijfje.'
Warm aanbevolen.

Het boek kost per deel *f* 19,50 en is per post verkrijgbaar bij FLASH Luchtvaartboeken door overmaking van *f* 23,50 (incl. porto) op giro nr. 31.26.138 t.n.v. FLASH Aviation.

J. van den Berg

AANMELDINGSFORMULIER

Ondergetekende, naam en voorletters: .....

Adres: .....

Postcode + woonplaats: .....

Evt. dienst of kantooradres: .....

Telefoonnummer: .....

Beroep: .....

wil gaarne toetreden als lid van de Nederlandse Vereniging ter Beoefening van de Militaire Historie.
De contributie, door hem/haar bepaald op *f* , (minimaal *f* 35,-) zal worden gestort op het gironummer of de bankrekening van de penningmeester, na ontvangst van de daartoe bestemde acceptgirokaart.

Hij/zij wil wel/niet meewerken aan het orgaan.

Hij/zij stelt zich in voorkomend geval wel/niet beschikbaar voor een bestuursfunctie of als afdelingscorrespondent.

Hij/zij heeft belangstelling voor de volgende onderwerpen:

1. .....
2. .....
3. .....
4. .....
5. .....
6. .....
7. .....
8. .....
9. .....
10. .....

Te .....op 19

Handtekening:

.....

In gefrankeerde envelop zenden aan de ledenadministratie:

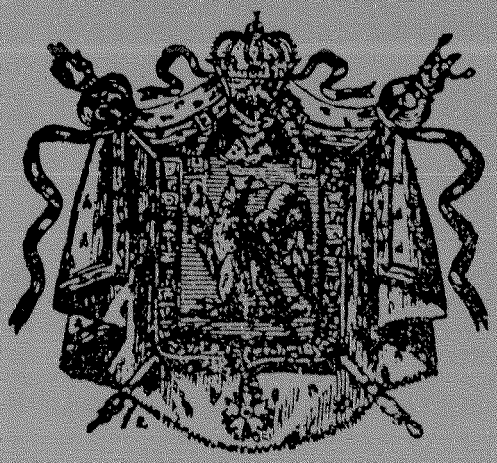
E.W. van Popta, Mgr. Bekkerslaan 151, 2286 CE Rijswijk ZH

De vierde SMV-ruilbeurs van dit jaar zal worden gehouden op **zondag 12 november a.s. van 11.15 tot ca. 16.30 uur** in het sportcentrum 'De Bun', Bovenweg 5 te Huizen (NH). De toegangsprijs is *f* 3,50 per persoon, kinderen onder de tien jaar en onder geleide gratis.
Militaria, zoals uniformen, onderscheidingstekenen, decoraties, hoofddeksels, helmen, uitrustingsstukken, sabels en bajonetten zullen er te zien, te ruil of tegen billijke prijzen te koop zijn. Er is een bar voor drankjes en hapjes geopend en voor de meegekomen gezinsleden is de bowlingbaan en het zwembad beschikbaar. Er is voldoende parkeerruimte aanwezig.
Alle leden van 'Mars et Historia' en hun gezinsleden zijn van harte welkom. Sportcentrum 'De Bun' is met openbaar vervoer bereikbaar met de NS tot het station Naarden-Bussum en vandaar met de streekbus tot Huizen-Bovenweg; met eigen vervoer via de A1 tot aan de aansluiting A27, aldaar de borden Almere en de afslag Huizen volgen.

Voor nadere informatie bel: 070-648276.

BOUTIQUE DE LA GRANDE ARMÉE

Het adres voor Historische Militaire en Civiele figuren, boeken, prenten, tijdschriften, wargame en alle verdere informatie op dit gebied.

geopend
Woensdag t/m Zaterdag
10.00 - 18.00 uur

W. C. J. EN I. S. SCHOPPEN
Willem de Zwijgerlaan 120
2582 EV Den Haag
Holland
Tel 070-541039

DE DONDERBUS

Inkoop Verkoop Ruil

Antieke wapens, Orden, Militaria, Uniformen, Uitrustingsstukken, Documentatie Eerste en Tweede Wereldoorlog. Aankopen van gehele verzamelingen.

Adres: Oostzeedijk beneden 231 A
3061 VW Rotterdam.
Geopend vrijdag 19-21 uur,
zaterdag 10-18 uur.
Telefoon: 010-4140267
01862-2338
3274 ZJ Blaaksedijk - NL